



Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 2. LISTOPADU 1932

ZA KČ 2.—

Staro-nová vláda

F. PEROUTKA

Říšský Němec přijel do Prahy

Dr. F. HEYMANN

Vsevolod Ivanov neboli Příklad Evrasie

FRANTIŠEK KUBKA

Lékař a stát

MUDr. B. VACEK

Pokolení, jež nezná pomeranč

STULTUS

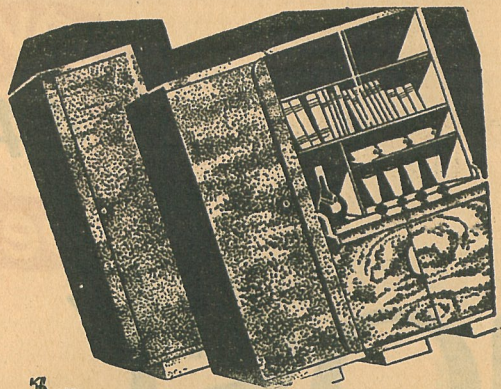
Poslanci

Liga pro lidská práva — Cena senátorského mandátu

Necháme vše při starém? — Nad poměry — Pomoc českému filmu?

Prosba učeného vojáka — Pracující manželky státních zaměstnanců

Konverse státních dluhů — Rozpočet M.N.O.



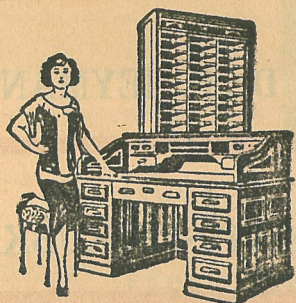
**KAŽDÝ VLASTNÍM
ARCHITEKTEM!**



Již každý obraz prozrazuje Váš osobní ráz, tím spíše pak bude Váš byt výrazem Vaší bytosti, upravte-li jej zcela dle svého vkusu! Náš elegantní, z jemného dřeva pečlivě vypracovaný nábytek SEKTOR je tak praktický sestaven, že jej můžete sestavit dle libosti. Můžete si takto zařídit buď pánský, obývací, neb mládežnický pokoj, dále jídelnu, pracovnu, pokoj pro hosty, neb dokonce domácí bar. A při tom je tak solidní a levný jako všechny SKUHERSKÉHO nábytek. Můžete jej pohodlně splácet!

Skuherský

továrny nábytku **HRADEC KRÁL. č. 47**
na skladě úhrnem přes 900 zařízení (výhod. placení). Ceník se 100 foto nábytků 6 Kč (dobřítkou 10 Kč). Ilustr. Inform. brožura zdarma. Bohatě zásob. vzork. sklady: PRAHA, Václavské n. 7. proti Baťovl. Navštivte nás vyplátí se Vám to!



**Obležení nové
vzorkovny a údiv**

nad levnými cenami amerického kancelářského nábytku
la proved. od fy

J. Klíma,

PRAHA II., Vodičkova 22. Telefon 295-02

Výhodné platební podmínky!

Půjčovna knih „MÍR“ Praha II, Vladislavova 2. Palác Báňské a hutní

NEJNOVĚJŠÍ ČESKÁ LITERATURA, JAKOŽ I NĚMECKÁ, ANGLICKÁ A FRANCOUZSKÁ

OBSAH 43. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: E. V.: Kováci ve frontě. — D.: Nad Tatrou se blýská. — PAVEL SPIESS: Hoover contra Roosevelt. — JÁRA BROŽ A PAVEL SCHWARZKOPF: Světový mír a film. — NUCIA P. LODGEOVÁ: Kult bezbožnictví v Rusku. — Úpadek agrárních družstev. — Sbírá se. — Provdané ženy ve státní službě. — Rozpočet M. N. O. — Zemědělská literatura o Rusku.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18
Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622
PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,
NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—
Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 10/1 1924
TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Záruka

na radio-
přijímače TITAN. Ručíme Vám,
že Titan odladí zaručeně blízský
vysílač a přijímá hlavní evropské
stanice. Ručíme Vám, že Titan
je vyroben z prvotřídního ma-
teriálu a českými dělníky.
Ručíme Vám za bezvadnou
funkci aparátu.

Žádejte předvedení a prospekty.
Praha II, Pal. Riunione, tel. 231-67
Brno, Běhounská 22, tel. 38.202
Bratislava, Štúrova 9a, tel. 3002

TITAN



PRAHA II., KLIMENTSKÁ 13. TELEFON 65123, 62770

TITAN

PRODEJNY:

PRAHA II., palác Riunione, telefon 231-67
BRNO, Běhounská ul. 22, telefon 382-02
BRATISLAVA, Štúrova ul. 9a, telefon 3002

Odborný ženský lékař Dr. Vepřovský,
Praha II., Václavské n. 67. Ord. od 2—5. Telefon č. 268-36.

**MODERNÍ
ČALOUNICTVÍ A DEKORÁTERSTVÍ**

Ed. Třebín, Smíchov, Komenského 34 - Tel. 46106

Klubovky, veškerá moderní křesla, anglické pohovky, záclony,
rolety v nejvкусnějším provedení.

Konkurenční ceny! Vzorná obsluha! Dlouholetá
tu- i cizozemská praxe.

Román, jež pres. T. G. Masaryk v anketě L. N. označil za nejzajímavější knihu

STÍNY NA ÚSKALÍ

Přeložila Alice Schiffová, obálka prof. L. Sutnara, 266 str.

Brož. Kč 32.— Váz. Kč 44.—

Fr. Borový, Praha U všech knihkupců!

Staro-nová vláda

To, co se nyní stalo, je počátek pochodu kupředu, nebo se tu před námi parlamentní politika jen převálila s boku na bok? Věru více známek mluví pro to druhé. Že by pp. Malypetr a Hodža dovedli vnést zcela nového ducha do vlády, tomu nikdo není schopen uvěřit. Zejména p. Staněk, nyní předseda sněmovny, zajisté neudělá z parlamentu více, než jest dosud. Nebyl mu také dán tento úřad proto, že by byl snad vítězně vyšel z konkurence schopných, nýbrž proto, že toužil po nějakém důstojenství a dovedl toto svoje toužení vyjadřovat dosti silným hlasem. Ovšem, formálně si poslanecká sněmovna p. Staňka za předsedu zvolila: ale faktická pravda jest, že mu byla obětována jako sousto. Reprezentativní osobností, jaká se hodí do čela sněmovny, nový předseda není, jak víme. Ale pravděpodobně nedovedla agrární strana rozhárané poměry ve své domácnosti upravit jiným než tímto způsobem, a ostatní strany to musily přijmout.

Vůbec zdá se býti nová vláda zejména cenou, jež byla zaplácena za klid v agrární straně. Podstatné rozdíly mezi vedením Udržalovým a Malypetrovým předpovídat nelze. Ale situace byla taková, že Udržal se pro některé své vlastnosti (řekněme rovnou, že dobré vlastnosti) zprotivil jednomu křídlu ve své straně ještě více než socialisti. Toto křídlo jím tak dlouho lomcovalo, až padl.

Politika není sentimentální: Udržal byl člověk dobrý a čestný; ale jestliže jen za cenu oběti jeho osoby bylo možno získati klid a jednotu v agrární straně, jež jsou tak potřebny pro koaliční spolupráci, bylo nepochybně nutno i tuto cenu zaplatit. Nebylo možno dále udržovat poměry, kdy agrární strana sabotovala vládní práci, vyřizujíc si tím způsobem úcty s Udržalem. Trapné by bylo ovšem, kdyby tato oběť, jež jistě se musila Udržala bolestně dotknouti, byla přinesena nadarmo.

Krise ve vládě vznikla jako osobní krise Udržalova, a koalice jej obětovala. Bylo jí to ulehčeno tím, že nenalézala energii mezi jeho vlastnostmi. Udržal vytvořil si pomalý a váhavý styl vládní práce, který začali kritizovat už i ti, kteří si ho osobně velmi vážili. Na nerozhodném počínání vlády měl Udržal svůj podíl. Byl by mohl dlouho vládnouti v době klidné, do níž se hodí všemi svými vlastnostmi. Osudem byl postaven jako vůdce do doby nejkritičtější, a jednak opravdu neudával tempo tak rychlé, jak bylo třeba, jednak podlehl přirozenému opotřebování, jemuž jsou vystaveny všechny politické osoby v dobách, které mají sklon k panice. Soustředila se na něm netrpělivost všech, kteří viděli, že jest třeba činu.

Dovede si nyní p. Malypetr počínat rázněji? Poněvadž optimism vždy má vyšší životní hodnotu než škarohľadství, učiníme nejlépe, budeme-li v to doufat. Nepředstavujeme si, že je v moci jakékoliv československé vlády, aby poměry úplně napravila; jestliže je celé moře rozbouráno, není možno, aby uprostřed na určitém místě vůbec žádné vlny nebyly. Naše vyjasnění přijde až s celkovým vyjasněním světovým. Z his-

torie let 1919—1920 můžeme se poučiti, jak marné bylo doufání, že ve věcech podstatných můžeme se pohybovat jinak než ostatní svět. Ale i když tuto závislost na světě uznáváme, i když víme, že největší věci, jako jest odzbrojení, celní otázka, pracovní a mzdové poměry, socialisace, mohou býti řešeny jen mezinárodně, přece i v těch omezených úkolech, které nám připadají, je dosti, co by mohl vykonati muž energický. Nebezpečná situace státní pokladny byla na př. mimo jiné zaviněna také tím, že daňové osnovy byly odkládány a že bylo dovolováno stranám, aby se podle libosti o nich do nekonečna přely.

Od p. Malypetra můžeme si, aniž bychom překročovali meze slušných požadavků, přát, aby přišel s plánem, s oním širším plánem, který pamatuje na souvislost všech věcí, a který vláda poslední tak dlouho odmítala pojmout. Dovede-li p. Malypetr v tom přinésti něco nového, budeme mu vděčni.

S Udržalem nerozcházejme se nevděčně. Upřímně snažil se pokračovat ve Švehlově tradici nadstranické politiky. Dovedl ocenit, a to není malá zásluha, jak prospěšný význam má pro stát, budou-li do vlády přibráni zástupci německého dělnictva, a přes všechno lomození, které se ozývalo v jeho vlastní straně, dovedl tento zisk uhájit. To byl čin státnický, i když nacionalisté nejsou ještě schopni mu porozumět.

Škoda, že poměry tak se vyvinuly, že tento muž musí odcházet roztrpčen. Ti lidé, kteří slušnost a objektivnost mají za hodnotu, jistě neřeknou, že v letech 1928—1932 byl v Československu ministerským předsedou někdo, kdo jím neměl být. I když připojujeme se k pesimistickým kritikům jeho energie, musíme si říci, že zřídka jsou soustředěny všechny znamenité vlastnosti v muži jednom, a můžeme s díkem vzpomínati jeho vlastností výtečných. Co ostatního se týká, mají nyní jiní příležitost, aby ukázali, že dovedou to lépe.

Panu Malypetrovi podařilo se již prokázat určitou dávku energie, bohužel v bodě, který nám není sympatický. Rozhodným způsobem pohnul koalici, aby přijala plán snížení platů státních zaměstnanců. Co proti tomu plánu namítáme, je našim čtenářům dostatečně známo. Na omluvu p. Malypetra musíme uvést, že bylo pozdě a že sotva už mohl jednat jinak. Informoval se u všech autorit finančních a ode všech slyšel, že není vyhnouti. Byli jsme si vždy vědomi, že vyhnouti se snížení platů bylo by možno jen na základě předem připraveného, logicky do sebe zapadajícího plánu. Tento plán nebyl připraven, ačkoliv na to jistě bylo dosti času, a tak se Malypetr nepotkal s ničím jiným než s trapnou nouzí státní pokladny. Navrhované jiné zdroje příjmů nepřinášejí peněz tak rychle jako už vyzkoušený prostředek snížení platů, který odlehčí okamžitě. Není vina na Malypetrovi, nýbrž na těch, kteří po celý rok odmítali na něco jiného mysliti a

kteří už dávno k snížení platů dali tichý souhlas, považující to za cestu nejpohodlnější.

Nejsme tak pathetičtí, abychom tyto muže volali na soud dějin. Voláme je na soud jednoho roku. Za tu dobu se ukáže, jaké pustošivé následky bude mít toto opatření po stránce politické i administrativní. Krise státních financí byla řešena způsobem konservativním, a vystupovalo při tom za kulisy daleko více konservativců než na jevišti. Pan Malypetr jen aktivně dodělal to, co minulá vláda pasivně připravila.

Je povinností i právem těch, kdo s tím nesouhlasili, aby na špatné následky stále ukazovali a je uváděli ve známost. Neboť na tom, jak výsledky tohoto opatření budou posuzovány, závisí, jak dlouho potrvá. Zajisté nechceme strany navádět, aby provozovaly politiku demagogickou, a to, že nyní na sebe za snížení platů berou odpovědnost a nepřesunují ji na úřednickou vládu, je jistě nejsympatičtější na celé té věci. Ale chtěli jsme docílit, aby uvažovaly širším a novějším způsobem, než se v naší finanční politice dosud dělo. V tom, jak musíme přiznat, jsme byli velkou přesilou poraženi na hlavu.

Jen dosti silná levice byla by mohla zabránit tomuto řešení. Bohužel, byla levice právě tak slabá a impotentní jako za dob Rašínových. Je jejím osudem, že velká finanční rozhodnutí dějí se vždy přes její hlavu, a že ona, ztrémována nedostatkem finančních odborníků ve svých řadách, nedovede tomu energicky odporovat. Její situace nebyla ani tentokrát lehká: všechny odborné autority vyslovily se proti ní, byla opuštěna Englišem i Traplem i veškerými rozhodujícími osobnostmi jinými. Vše, co má v hospodářském světě autoritu, vyslovilo se proti ní.

Nežádáme po levici, aby hodila p. Malypetrovi jeho plán pod nohy. I na to bylo pozdě. Mnoho lidí čekalo na takovou příležitost, aby se mohli zbavit spoluvládnutí se socialisty a řešit sociální otázky po svém. K opuštění vlády, ať aktivnímu nebo pasivnímu, v této době socialistům radit nemůžeme. Jejich vinu vidíme v tom, že, vidouce plán pravice, už dávno nepřipravovali svůj vlastní plán, s kterým by mohli konkurovat shromáždění autorit od dra Preise až po dra Engliše.

F. Peroutka.

poznámky

Poslanci

Málokdo ztratil od převratu tolik na své autoritě, jako československý poslanec. Historie se vlastně počíná před převratem, kdy velká část našich politiků, poslanců, se ve svém oportunismu důkladně rozešla se zdravým veřejným míněním. Projev českých spisovatelů za války je tu smutným dokladem; není v podstatě ničím jiným než dodáváním kuráže českým politikům, kteří nadbytkem kuráže a nedostatkem oportunismu jistě netrpěli. Po převratu se rychle soudilo, odsuzovalo, i s Macharem rychle a povrchně amnestovalo. Hlavně vše se rychle zapomínalo. Vzpomínám si, jak přímo nábožně byli vítáni členové revolučního Národního shromáždění, kamkoliv přišli. S velkou úctou jsme se na ně dívali jako na představitele zákonodárného i ústavodárného sboru.

Dnes? Dnes je docela jinak. Na poslancích si kdekdo brousí vtíp; na schůzích státních zaměstnanců prostě vyslovení jména poslance vyvolává volání hanby. Řekneme-li, že poslanci nejsou mezi lidem oblíbeni, volíme velmi mírný výraz. Nutno říci, že tento odpor proti poslancům nevyrostl jen tak docela sám. Byla to v první řadě národní demokracie, která již v počátcích republiky ve své nevybíravé oposici začala svoji defaistickou politikou a agitací podryvat autoritu demokra-

tických institucí a tím i poslanců. Fašismus a šejdrismus jest dítětem a zákem a pokračovatelem této národní demokratické výchovy a agitace. Člověk se nediví, když čte, jak Gajda mluví o našich poslancích. Každý dělá co dovede. Ale jest faktem, že ten Gajda se svými chabými řečnickými výkony sklízí při útocích na poslance bouřlivý potlesk. Gajda, Strišbrný, komunisté, národní demokraté, vycítili, kde jest slabina demokratického odpůrce: poslanci, parlament. Je to trpký fakt, ale je to pravda: poslanci, parlament, kteří by měli býti oporou demokracie, jsou její Achillovou patou. Člověk se utěšuje, vzpomínaje na poslance, kterým nelze ničeho vytknout, kteří svoji práci konají vážně a svědomitě. Ale ti nejsou s to zachrániti úpadek vážnosti všech poslanců.

Stála by opravdu za úvahu otázka, stačí-li dnešní parlamenty na svoje úkoly. Nepočítám tu se senátem. Latinskou průpovědkou o senátorech možno u nás pozměniti tak, že mnozí senátoři jsou hodní lidé, ale dohromady senát, tak jak jest, jest politickou zbytečností, která je zralá pro úspornou komisi.

Namítne se, že máme 300 poslanců, tedy počet, který stačí na slušnou práci. Od tohoto počtu s dobrým svědomím můžeme odpočítati oposici, která u nás není korektivem práce vládní majority. Snad není to bez viny majority, ale nutno uznati, že v oposici valného výběru není. Odpočteme dále poslance, kteří jsou exponováni ve vládě, kteří jsou zaneprázdněni režii v poslanecké sněmovně, a vidíme, jak počet poslanců, kteří by přicházeli v úvahu pro vlastní zákonodárnou práci, klesá. A dále: velká část poslanců je zaneprázdněna činností ve vlastních politických stranách; někteří jsou sekretáři, jiní novináři, jiní zasedají v nejrůznějších institucích strany, a jiných institucí, kde často jim zžude tolik času, právě tolik, aby schůzi právě zahájili a omluvili se, že povinnost je volá někam jinam. Strany je posílají na venkov na schůze, dopoledne poslanci intervenují po úřadech. Každý z nich má celou řadu nejrůznějších funkcí. Řada z nich má soukromé povolání. Tu nepřihlížíme k tomu, že řada poslanců sedí v různých správních radách, jichž počet dostupoval u mnohých takového čísla, že jenom tyto funkce by samy vyžádaly ne jednoho, ale několika lidí. Díváme-li se s tohoto hlediska na podmínky práce poslanců, vidíme, že se mohou jen z malé části věnovati své vlastní práci zákonodárné a kontrolní. Nemohou prostě obsáhnouti svoji práci, zejména když v politických stranách není dostatečně provedena dělba práce a proveden Masarykův požadavek, aby každá strana pro jednotlivé resorty měla své specialisty. Tím se stává, že poslanci zůstávají jen na povrchu svých práv a povinností. Vzpomeňme, o kolik miliard se jedná ve státním rozpočtu. Vypočítáme-li si, kolik ze státního rozpočtu připadá na jednoho poslance ke schválení, k posouzení, vidíme, že jde o desítky milionů. Podobně je tomu při státní účetní uzávěrce. I kdybychom měli velmi slušný průměr poslance, jest práce poslanců nad jejich síly, uvázíme-li, že mají schvalovati státní rozpočet, plán státního hospodářství, že mají kontrolovati práci celé administrativy, účastniti se jednání pléna, výborů atd. I kdyby byl průměr poslanců slušný, bylo by potřeba zcela jiné organizace, aby práce poslanců měla význam faktický a ne jen formální. Dnes však je situace taková, že vyšší státní úředník může lehce ošiditi poslance. Ve státních úřadech není úcty k poslancům. Jednak proto, že vedoucí úředníci ovládají látku povětšinou daleko lépe než průměrný poslanec, jednak proto, že do státních úřadů chodí poslanci ne jako zástupci lidu, ale v roli prosebníka i ve věcech, které s pravým výkonem jeho mandátu nemají co dělat. Kdyby se ve státních úřadech dělaly záznamy o tom, v čem intervenují poslanci, ukázalo by se, jak často intervenují v záležitostech, které nemají ničeho společného se zájmy jejich voličů. To vše není s to zvýšiti autoritu poslanců v úřadech, kde nevystupují jako zákonodárci, ale jako prosebníci, a to ve věcech, které jsou úzce stranické a osobní. K tomu přistupuje ještě fakt, že státní úřednictvo jest politicky orientováno jinak než poslanecká sněmovna jako celek.

I kdybychom měli poslance dobré, dorostlé na svůj úkol, měli by co dělat, aby byli s úkolů, které jim patří. Ale není tomu tak. Je to tím, že vlastnosti, pro které se člověk poslancem stává, jsou pravidelně zcela jiné než vlastnosti, které zaručují dobrý výkon poslaneckého mandátu. Většina našich poslanců má okresní horizont v době, kdy věci nelze řešiti podle okresního obzoru. Málokterý poslanec jest na té úrovni, která jest nutná pro zákonodárné sbory, které by mohly a měly účinně zasáhnouti do hospodářského a sociálního vývoje. Většina poslanců vidí omezené pole své činnosti a jen dle něho posuzuje celek politické práce.

Ale to nejsou hlavní příčiny poklesu autority našich poslanců. Hlavní kámen jest v mravní laxnosti našeho parlamentu. Co afér jest již spojeno s jmény našich poslanců! Kolik bylo již případů osobního obohacování, prospěchářství, aniž bychom v parlamentě viděli nějaký velký proud proti tomu! Ne-

snáz jest v tom, že neexistuje poslanecká sněmovna jako nějaká entita, jako celek, který by stanovil určité principy pro jednání poslance té či oné politické strany. Příklad Jiřího Štříbrného jest dokladem této mravní laxnosti našeho parlamentu, který při každé takové příležitosti stranickou oportunitu, koaliční oportunitu nadřadil nad základní pojmy mravnosti. Kolik nejzávažnějších obvinění bylo již proneseno proti našim poslancům! Odbylo se novinářskou polemikou, ač věci poslanecké sněmovny bylo, aby našla takový modus, který by znemožnil výkon poslaneckého mandátu do té doby, dokud se věc nevyjasní. V těchto věcech, které dráždí veřejné mínění, které jest vždy náchylné věci zveličovat a nadouvat, nedovedla poslanecká sněmovna čelit zlu v zárodku. Jako by tu panovalo to: nevíme se na to tak černě, vždyť jsme všichni lidé! Ve většině našich spolků dovedou v takových případech postupovat daleko energičtěji než v naší poslanecké sněmovně.

Nadto jest mnoho poslanců, kteří velmi mnoho myslili na sebe. Životní úroveň našich poslanců se od převratu zvýšila daleko více než životní úroveň vrstev, které tyto poslanci zastupují. Jsem dalek tu vytykáti poslancům jejich platy. Jsou mnozí, jimž z platu mnoho nezbude. Jsou někteří, jejichž práce má neskonale větší cenu než jak jest placena. Ale jsou poslanci, kteří zadarmo jsou ještě draží. Jsou poslanci, za které jejich strany by měly ještě platit, neboť hájí jen zájmy nepatrné vrstvičky lidí, ne prospěch veřejný. Kdyby byla možná statistika, kolik zbytkových statků opatřili poslanci do svých rodin, svým příbuzným, kolik příbuzenstva usadili do státních úřadů, kolik objednávek sehnali pro podniky jim blízké, kolik prostě výhod vydobyli v zájmu svém a ne v zájmu svých voličů, byla by to obžaloba našich poslanců. Jsou mezi nimi někteří, kteří odejdou z politického života s tím, s čím do něho přišli, nanejvýše s velkým rozkouzlením. Ale to jest menšina.

Poslanecká sněmovna si velmi často stěžuje, na to, že se přes ni přechází. Tento nařikavý parlament nebude mít naše sympatie. Jest věci poslanecké sněmovny, aby hájila svá práva; bude je nejlépe hájiti tím, že je prostě bude vykonávat, bude-li zárlivě střežit, aby nikdo nezasaňoval do jejich práva, aby považoval její právo — jako jest právo povolovat rozpočet — za právo skutečné a ne formální. Jest věci vedlejší, jezdí-li předseda poslanecké sněmovny a její místopředsedové auty s radiem nebo taxíky; to nerozhodne o autoritě poslanců. Ta se dá zachrániti jedině dobrým výkonem poslaneckého mandátu. A pokud tento mandát dobře bude vykonávat jen minorita poslanců, bude gros poslanců v řadě těch, kteří dodávají zbraň do rukou odpůrcům parlamentarismu. Někdy jsou věci jednodušší než jak se líčí: není ani tak krize parlamentarismu, jako spíše jsou — špatní poslanci.

V. Gutwirth.

Liga pro lidská práva

Liga pro lidská práva konala valnou hromadu, která byla velmi rušná a která skončila vítězstvím opoalice, která se zmocnila vedení a vytlačila jednotlivce v celku výraznější a známější než ti, kteří tvořili opoalice. Tato roztržka v Lize pro lidská práva ukazuje, že ani v ní nedovedli se shodnouti jednotlivci na přesném vymezení lidských práv a na prostředcích, kterými je nutno hájiti, dobývat. Liga pro lidská práva při své činnosti všimla si spíše vybraných kapitol z historie lidských práv a jejich uskutečňování, než aby tíhla k dennímu zápasu za lidská práva. To dodávalo také Lize pro lidská práva zdání výlučnosti, exklusivnosti. Lidská práva se totiž neporušují jen v těch bodech, o které bojovala Liga. Waltrůvka, fa Podhajský atd., to jsou také případy porušování lidských práv. Jsou ovšem daleko všednější, běžnější než ty, které má na mysli Liga pro lidská práva. Jest tu zásadní otázka: nutno pro hájení lidských práv budovati zvláštní korporaci? Nejsou strany, jejichž program a práce není nic jiného než hájení lidských práv? Nebylo by lepší posilovati práci těchto stran a hnutí, usilovati o to, aby tyto strany tuto svoji práci konaly lépe, průbojněji, silněji než dosud? To jest práce daleko všednější, neviditelnější než řada projevů, které již zanikají, protože nastala inflace projevů. Konec konců: tyto strany v podstatě usilují o tytéž cíle jako Liga pro lidská práva. Není samostatná existence takové Ligy něčím, co jest jen zbytečným tříštěním práce, zejména když i Liga pro lidská práva u nás se roztržila, aby nové vedení s drem Billem dávalo daleko méně záruky slibné práce, než vedení dosavadní?

V. G.

Cena senátorského mandátu

Senátor Fáček, čelný člen správní rady „Národní politiky“, která vede národ k nazírání vlasteneckému, k pravé občetavosti, stal se kurátorem České spořitelny. — Proto se vzdal senátorského mandátu a jeho místo v senátě za národně-demokratickou stranu zaujal již někdo jiný. — Maje volbu mezi

kuratorstvím České spořitelny a mezi funkcí zástupce lidu v československém senátě, rozhodl se dr. Fáček pro kuratorství České spořitelny. — V době hrubého materialismu — jak velmi často nařiká „Národní politika“ — bylo by dobře doplniti tuto historii udáním číslce požitků kuratoria České spořitelny, aby se ukázalo, zda nejsou v senátě lidé, kteří svoji funkci senátorskou skládají jen proto, že — dostávají funkci lépe placenou.

V. G.

Necháme vše při starém?

Chceme-li u nás reformovat nějaký zákon nebo vytvořiti nový, voliváme k tomu obvykle divné způsoby a dobrá věc se ne dostí obratnou taktikou zmaří. Před prázdninami uveřejnily denní listy výňatky z návrhu na reformu § 144 a očitovaly si s velkým zadostiučiněním, jak zvláště zahraniční tisk, informovaný, jak se zdá, dříve než tisk náš, je nadšen návrhem a chválí pokrokovost republiky. Ale co se stalo? Ozvalo se několik kritických hlasů, o prázdninách na svém sjezdu vyřikla trochu hlasitě ne právě zpátečnická skupina mladých lidí, že děkují pěkně za doporučení potratářství, rozčililo se několik žen socialistických ve svých novinách a teď jakoby se už valila lavina. Ozvali se proti reformě, doporučené ministerstvem spravedlnosti, lékaři, mluví do toho biologové, eugenikové a eubiotikové a nevíme kdo všechno a zdá se, že zůstane vše při starém. Připravovali snad návrh nového zákona jen právníci? Některé moudrosti (na př. rozeznávání, že dítě bude duševně zatíženo...) by tomu nasvědčovaly. Ale proč pak tedy ministerstvo se neradilo s biology, s lékaři, s ethickými organizacemi atd., které se teď ozývají? Zdá se, že se teď ti dobří lidé, kteří vnesli známost návrhu do veřejnosti, budou zlobit na odpůrce návrhu, že svými maximalistickými (nebo minimalistickými) požadavky návrh zmaří. Ale proč byli tak nešikovní a šli ven se — sociální indikací?

„Sociální indikace“ je osou sporu; populárně vyjádřena slovy ženské referentky „Českého slova“ znamená: Když „elegantně oděné“ bohaté ženy mohou si dát dělat potraty a jezdí na zotavenou do lázní, proč by to nemohly dělat ženy chudé? Vědečtější: Jestliže těhotná žena by nemohla plod donosití nebo po porodu povinnost výživy vůči dítěti dostatečně plnit bez ohrožení výživy vlastní nebo výživy osoby, kterou má podle zákona povinnost vyživovati a která je jí stejně blízká jako dítě, jehož zrození očekává — má právo na potrat bez trestu. I zaráží na této „sociální indikaci“, jak sebevědomě dovede zjišťovat, zda rodina (to jest nejen žena, ale i muž, na kterého zajímavým způsobem návrh zapomíná) může uživit další dítě či nic. Zaráží na tom jistota, s jakou stáť doporučuje a schvaluje potrat, operaci ne nejlehčí a bezpečnou, utíkáje tak od odpovědnosti, s jakou by se měl starat o děti, které se mají narodit. Zaráží svou nelegitimitu: ženy dostávají právo (na potrat) — ovšem až tehdy, když jsou oplodněny a když je případně k tomu muž nutí. Čili stejnou logikou: muž má právo na smrt — až když je mrtev. Je záhadou pro nás muže, proč tento protizenský návrh je hájen některými ženami — že by emancipace? Mladé komunistky v Rusku se vychechtaly ve svých diskusích stařešinám, doporučujícím potraty, pravíce, že znají jiné prostředky než potraty, které ničí ženu fyzicky i morálně. Staří panové a paní, podávající návrh, dovolí, vychechtáme-li se tomuto „sociálnímu smyslu“ také my mladí v Československu.

Ale ovšem: být proti potratářství a neporadit zvláště mladým lidem (a nejen dělníkům, ale i úředníkům, proč se mluví stále o dělnících?), co tedy mají dělat, je plácnutí veslem do vody na plocho. Nechme z důvodů praktických stranu názory, které požadují, aby jen ti lidé měli právo na pohlavní styk, kteří chtějí mít děti, a zeptejme se raději těchto moralistních kazatelů, jak to, že oni buď vůbec děti nemají nebo že uživí — jen dvě děti? Dokud bude na př. při žádostech do soukromé služby přitěžující okolností, že mladý člověk je ženat a má děti, dotud se nerozčilujte na mladé lidi, že za situace nejisté při nejmenším děti nechtějí mít (neřku-li, nechtějí-li se vůbec ženit). Otázka není, že by se měli lidé počítat, ale bylo by přímo povinností organizací lékařských, ethických, Státního ústavu zdravotnického atd., aby nahlas řekly, že je zdravější uživat ochranné prostředky než ničit si zdraví několikrát za rok potraty. Každá žena má „právo na potrat“; ale byla by každá nerozumná, aby tohoto pochybného práva používala. Je to zvláštní: pro hloupé věci dovede denní tisk dělat nejskvělejší propagandu. Otázka sexuálního poučování je stále z falešného studu (viz inseráty, které mluví jinak) odsunována a přenechávána — vlastně jen přednáškám v lékařském domě v Praze.

Co však s § 144? Co se zákonem, který se přežil, který se obchází, protože jednoduše není moci, která by donutila ho plnit? Žádným zákonem nelze tuto otázku řešit a dokonce ne uzákoněním sociální indikace. Nemožnost, dodržování § 144 je důkazem, že zákon prostě nestačí na otázku vyházení plodu; je-li, jak praví dr. Vollmann ve své knize, potratářství sociální nemocí, pak nelze než vyvodit z toho opačné důsledky, než vyvodil tento lékař: zrušit úplně § 144 a trestat jen fušery a různé ty baby s křížkem „ženy pozor“, vynaložit veškeré úsilí na poučování lidu a přenechat svědomí a rozumu jednotlivců, aby si otázku potratářství rozřešili sami. Neboť i při nejkrásnějším zákoně se najdou cestičky, jak zákon obcházet. Nadto zákonem potvrdit potratářství je povážlivé v době, která spíše potřebuje, aby jí zákony udávaly cestu z krise, do které se dostala. Nechat však vše při starém snad proto, že politické strany mají jiné starosti a nestarají se o kulturně-sociální věci, bylo by hříchem a — nesmyslem, leda že bychom chtěli léčení této sociální nemoci přenechat pouze — firmě Hydiko. T.

Nad poměry

Dospěli jsme k poznání, že ve výstavbě státu — hlavně po stránce reprezentativní — jsme žili nad poměry. Bylo by věci rozpočtových výborů Nár. shromáždění zjistit, jak draho asi jsme toto poznání zaplatili. Bylo by však nesprávné se domnívat, že to byl jen stát, který žil, který se zařizoval nad poměry. Byla to celá řada institucí, do nichž po válce vjelo furiantství, které si neuvědomilo, na co skutečně stačí, furiantství, které se na konec pojišťovalo nadějí, že na konec přijde někdo, kdo to v poslední chvíli jako deus ex machina zachrání, kdo to bude sanovat. — Nedávno se octnul v soudní síni případ paláce, který postavila lidová strana. Stavitel říkal, že mu lidová strana zůstala dlužna na 5 mil. Kč a že mu slibovala, že mu opatří státní stavby, aby si tu vydělal, oč na stavbě přišel. Lidová strana říká, že to tak není; ale zůstává tu skutečnost, že lidová strana se pustila do stavby paláce, který stál 13 mil. Kč. Jest lidová strana tak bohatá, aby se mohla pustit do takové stavby? V Brně mají výstavě, které stálo několik desítek milionů Kč. Dnes zarůstá travou. Historie paláce PVV jest dostatečně známá; podobně ne právě slavná jest historie umělého kluziště na Štvanici. Hasiči si postavili na Vinohradech dům, který musí býti nyní sanován. — Když jsem jednou v „Přítomnosti“ řekl, že nepotřebujeme v Praze druhé Národní divadlo, když jediné Národní divadlo má velmi slušný deficit, byl jsem tehdy strkán mezi nekulturní barbary. Ale hned u Národního divadla jest stavba, která ukazuje, že to nebyl jen stát, který stavěl nad své síly. Jest to M á n e s. Člověk si maně klade otázku: proč korporace, která má sdružovat umělce, která jim má pomáhat i v jejich práci, které by stačila velká výstavní síň s několika místnostmi vedlejšími, se pustila do stavby budovy, kde je kavárna, kde jsou soukromé obchody, proč taková korporace se pustila do stavby, která stojí na místě tak dokonale pro stavbu nevýhodném? Namítne se: stavěli to proto, aby ta kavárna, aby ty soukromé obchody vynášely a přispívaly tak do pokladny spolku, který se do této stavby pustil. Nebyla by stačila daleko menší budova? Byla by menší ale také starosti by byly menší. Ale nestačilo na jedné budově. Poněvadž Mánes má určitý umělecký výraz, zřídil si jiný spolek nákladný pavilon na hlavní třídě. Jest to jakýsi vzdoropavilon, který spolu s budovou Mánesa šíří velmi nesprávné představy o našich umělcích: že totiž mají dosti prostředků na stavbu velkých výstavních budov, pavilonů. Nebyl to tedy jen stát, který nedovedl při svých stavbách a jiném svém počinání rozumně odhadnout, na kolik stačí.

V. G.

Pomoc českému filmu?

Rada hl. města Prahy, Čsl. obec sokolská, Národní rada, Masarykův lidovýchovný ústav, atd. vydaly provolání, kterým žádají podporu českého filmu, a vyzývají nás, abychom chodili na český film, abychom dokázali, že jej rádi vidíme, abychom umožnili dosažení finančních úspěchů, které jediné budou zárukou dalšího rozvoje výroby hodnotných českých filmů. — Projev tento ve většině redakcí skončil v redakčních koších, neboť právem bylo shledáno, že takto se českému filmu nepomůže. Nutno jen obdivovati optimismus, s jakým se do světa dívá rada hlavního města Prahy. V době, kdy prostý člověk by soudil, že Praha má starosti ažaž, shledá rada hlavního města Prahy potřebu vyzývati své obyvatelstvo, aby hodně chodilo do biografů na český film. — Tato cesta českému filmu nepomůže; lidé nechodí do bio-

grafů proto, že podlehlí svůdným slovům rady hlav. města Prahy nebo Národní rady, ale proto, že chtějí za svoje peníze viděti film, který by je uspokojil. Dokáže-li to český film, vyhraje, jako vyhrála již řada českých filmů. Nedo-vede-li toho, pak mu nikdo nepomůže. Nutno se na věci dívat méně sentimentálně, než rada hlavního města Prahy a Národní rada, u níž národní sentimentality tvoří převážnou část jejího obsahu. Nikdo u nás nedělá český film proto, aby sloužil národní věci; dělá ho proto, aby vydělal. Vydělá tehdy, udělá-li film dobrý, film, který u diváků zvítězí. Jak to bude dělat, to jest věci těch, kteří u nás český film vyrábějí. Hlavní potíž naší filmové produkce jest v tom, že a priori chce vytvořit film libivý, při čemž silně podceňuje vkus těch, s jichž účastí se počítá! Náš film nehledí se postavit na vlastní nohy, jako to dělají jiné umělecké filmy, ale od prvopočátku, ještě když není natočen první metr, dívá se do hlediště, co tomu obecenstvo řekne. Jest věci předem prohranou dělat z filmu nějakou národní povinnost. Bude-li český film dobrý, bude mít úspěch. Bude-li špatný, nezachrání ho, kdyby i parlament prohlásil za národní povinnost chodit na český film. V. G.

Prosba učeného vojáka

Stokrát opakovaná pravda a stonásobná bezvyslednost. Mladý muž, voják, občan a sluha republiky, nejzdatnější dorost národa, volá právě tak vytrvale, jako až dosud marně po rovnoprávnosti v civilním životě. Domáhá se toho, aby nemusil kulhat ve svém povolání po celý život za stejně starým a stejně kvalifikovaným kolegou, který měl to štěstí, že nebyl schopen bez vady. Prosi, aby nebyl za vojenskou službu trestán. Aby byla konečně odstraněna prémie na kriplovství. Aby mu nebylo k trvalé škodě to, co by mu mělo býti ke cti.

Vymýšlejí se všeliké výchovné prostředky na potření hrůzy před vojenskou službou a vynakládá se veliké řečnické a spisovatelské úsilí na korekturu prý poválečné změkčilé a nervosní generace. Objekt těchto úvah, voják, prosí snažně, aby se nezavíral tak bezohledně a tak důsledně oči před příčinami, které jsou na bíle dni. Inteligent, který jde na vojnu, je nucen zákonem opustiti své dosavadní zaměstnání, svůj úřad. Ale když se po 1½ roce vrátí, nemůže již vykonávati svůj úřad tak, jako jeho bývalí kolegové. Neboť jest stigmatizován a musí počítati tam, kde před 1½ rokem přestal. A po celý život jest o 1½ roku v postupu pozadu. Ta dlouhá doba ve zbrani národa se pokládá za nulu, ten člověk jako by 18 měsíců nepracoval, jako by ani nebyl žil. Poněvadž se ve státní službě řídí postup služebním stářím, jest voják, ať nadšený či zklamaný, definitivně a navždy mladší o 1½ roku. A potřebuje-li advokátní koncipient nevoják 5 let praxe po doktorátě, nežli se může osamostatniti, trvá to sluhovi vlasti 6½ až 7 let.

Jak se může potom v dnešní době existenčních bojů žádat, aby měl mladý inteligent nadšenější názor na vojenskou službu nežli sám zákonodárce? Zmíněná diskvalifikace není ovšem jedinou obětí obránce vlasti, ale jest jistě obětí ze všech nezbytečnější. Neboť by provedení ústavního článku o rovnosti občanské v tomto směru nemělo ani bezprostřední neblahé následky na státní kasu. Advokátní koncipienti by nechtěli ani haléře, a zvýšený náklad na státní úředníky projevil by se až po delší době.

Odnětí tohoto kalicha hořkosti je nejen důležitější a účelnější než tisícové mravní kázání o nutnosti obrany a nežli chystaná předvojenská výchova. Je dokonce svrchovaně spravedlivé.

—ls.

politika

D r. H e y m a n n:

Ríšský Němec přijel do Prahy

Doufáme, že čtenáři rádi přijmou tento článek z pera německého žurnalisty jako informaci, jak se na náš národnostní problém dívá říšskoněmecká demokratická veřejnost.

Děkuji redakci „Přítomnosti“ za to, že mi umožnila promluvit k českému čtenářstvu. Děkuji „Přítomnosti“, jež je podle mého zdání jedním z mála oken, jimiž mohou obě naše národnosti na sebe hledět nepřed-

pojaté a zblízka — oknem ve zdi, která vypadá den ze dne silnější a nepropustnější. I jestli je tento obraz přehnaný — a já bych si přál, aby byl — myslím, že přece jen vystihuje stav věcí, o kterých chci mluvit.

Přišel jsem do Prahy začátkem tohoto roku jako korespondent „Frankfurter Zeitung“. Neznal jsem přesněji této země, kterou jsem se mohl dotud zabývat jenom jako hospodářskopolitický redaktor svého listu. Věděl jsem, že v minulosti, během středověkých a novověkých dějin, existovaly vážné neshody mezi českým a německým národem. Věděl jsem také, že československá politika, už na základě svých úzkých vztahů k Francii, zaujala v některých otázkách zcela opačné stanovisko než politika německá, a že především nebyla nikterak přátelsky nakloněna německé snaze o revisi evropského rozdělení sil, jak bylo stanoveno r. 1919. Tyto aktuální politické různosti zájmů jsem nepokládal za trvale nepřekonatelné. A o starých zápasech mezi Čechami a říší jsem se domníval, že jsou vzdálenou historickou reminiscencí. Boj proti habsburskému domu byl jednou pro vždy — a pro Prahu vítězně — vybojován v době, kdy tato dynastie už dávno přestala reprezentovat Německo. S takovými představami jsem přišel do Prahy pln optimismu. Jsa členem redakce časopisu, který vždy spatřoval svou úlohu ve spolupráci na vytvoření duchovních předpokladů pro lepší soužití národů, nepochyboval jsem, že tím, v rámci mého skromného podílu budou jasně a jednoduše vyznačeny i má úloha i celý můj způsob nazírání.

Uběhlo osm měsíců mé činnosti a já s lítostí konstatuji, jak silně jsem musil své představy v mnohém ohledu změnit. Snažil jsem se, naučiti se české řeči a ze sloupců novin jsem viděl den ze dne víc, jaká záplava úmyslného i neúmyslného nepochopení ztěžuje dorozumění mezi oběma národy. Procestoval jsem zemi a poznal jsem blíže poměry v Praze. Tu jsem uviděl, že sotva kde existuje větší míšení krve, živější výměna hospodářských a duševních hodnot, pestřejší geografická změť, zkrátka, že nikde se neprolínají dva národy navzájem intimněji než Češi a Němci. Ale zároveň jsem si každým dnem více ujasňoval, že žádná politická ani celní hranice, žádné moře ani hory netvoří ostřejšího rozhraní mezi národy, nežli politickopsychologická zeď mezi těmito dvěma, zeď, vybudovaná z balvanů, které vlivem času nezvětvávají, ale, jak se zdá, stávají se naopak tvrdšími žuly. A co se mi zdálo být nejvážnější, byla částečně resignovaná, částečně lhostejná skepse, která na mne číselně vždy zřetelněji i z chování těch kruhů, které by na obou stranách měly být nakloněny a ochotny k tomu, dívati se z vyššího hlediska přes tuto zeď a společně pracovati na jejím povelání.

Rozhodně jsem uviděl i potěšitelné výjimky. Rozhodně vidíme na obou stranách pracovat politiky a duševní pracovníky, kteří si osobně i věcně velmi dobře rozumějí. Mnozí se ovšem tváří, jako by ve skutečnosti neexistoval žádný českoněmecký problém, jako by šlo jen o několik pošetilých projevů okamžité politické exaltace, jež jsou v podstatě a na delší dobu bezvýznamné. S podobnými názory jsem se setkal i v oficiálních kruzích. Pokládám je však stále více za mylné. Nedorozumění mezi oběma národy tkví zřejmě mnohem hlouběji, než aby se dalo redukovat na několik malých

nedorozumění. Bylo by třeba vážného a poctivého objasnění, a toho jsem zde pozoroval v podstatě méně než ve velikém a pohnutém vyměňování názorů, jež se děje od války mezi Němci a Francouzi a jež jistě není na trvalo neplodné.

Kde však hledat kořeny antagonismu? U německé menšiny sotva. Ta měla od začátku, jak ukazuje už skutečnost aktivismu sama o sobě, vůli loyálně spolupracovat a také nyní jí ještě neztratila. Právě tak jisto je, myslím, že veliká část českého národa si vlastně přeje mít dobrý poměr k Němcům a že se o něj snaží. Jestliže se široké české kruhy staví ve svých politických a duševních životních projevech přece tak, že ukazují na jedné straně české a slovanské, na druhé straně německé jako prvky v nejhlubší podstatě kontrární, které jsou neslučitelné jako voda a oheň, nemohl toho Němec, přicházející z říše naprosto bez předsudků proti Čechům, a chovající k slovanskému bytí, k slovanskému umění a hudbě vyslovené sympatie, naprosto pochopit. Zdálo se mi, že tu patrně na druhé straně působí hluboko zakořeněný předsudek. A tak tomu, myslím, ve skutečnosti také je.

Dovedu se živě vmyslet do situace Čecha, který má před očima etnografickou mapu historických zemí a vidí, jak je český národ se tří stran, ze severu, ze západu a z jihu svírán Německem. Dovedu si představit, že se to pocituje jako v mnohých směrech nepřijemná situace, jež je ovšem historicky dána a jež se podle lidského uvážení nikdy nezmění. Je jasné, že národ v takové situaci musí žárlivě bdít nad udržením svého svérázu a své samostatnosti a že poměr k velikému sousedu nutně trpí, jakmile jsou svéráz a samostatnost ohroženy. Dá se dnes mluvit o takovém ohrožení? Domnívám se, že by část českého národa na tuto otázku odpověděla bez rozpaků kladně. Německý imperialismus, německá expansivnost, německý „drang“ na jihovýchod, to vše hraje v české nacionální ideologii nesmírnou úlohu. Dost často lze číst a slyšet projevy, které vzbuzují dojem, jako bychom nežili ve 20. století, ale v 11., když vévoda Břetislav bojoval proti císaři Jindřichovi, nebo ve 13., když Otakar II., který ostatně nebyl vůči Německu nijak nepřátelsky zaujat, podlehl Rudolfovi na Moravském poli, nebo v 15., když se Jiří z Poděbrad musil bránit proti císaři a papeži. Mobilisuje se tak náruživá snaha brániti se, jako by dnes ještě číhal za Sudetami dobyvačný panovník na okamžik, kdy bude moci, jako kdysi, přičlenit Čechy k říši. Snad i to se dá psychologicky vysvětlit, může se to pochopit ze silné snahy po historickém potvrzení sebe sama, která se projevovala v renesanci českého národa po celé 19. století, a jež nalezla svůj nejživější výraz ve veliké postavě F. Palackého. Snad se dá psychologicky vysvětlit, že jedna část českého národa, protože celé odstavce jeho dějin byly vyplněny bojovnými kontroversemi s velkým sousedem, věří, že tomu musí vždycky tak být. Ale byly dlouhé periody, během nichž tyto neustálé kontroverze neměly bojovný charakter, ale znamenaly vzájemné kulturní oplozování a to byla nejšťastnější období českých dějin. Jistě však pro český národ nebyly nebezpečí násilného podrobení, snaha o ně a vůbec každá myšlenka na ně se strany Německa nikdy tak nepatrné jako v této době.

Vím, že toto tvrzení zde narazí na odpor i v kruzích, které jsou přátelsky nakloněny tomu, dorozuměti se. Jsem si vědom toho, že nacionalistická vlna, která nyní jde Německem a v pravdě nejen Německem, a která tam jako v jiných zemích je z veliké části funkcí hospodářské nouze, že tato nacionální vlna může být s to, aby na první pohled znepokojila menší sousední národy. Nemělo by však český národ při zevrubnějším přihlídnutí spíše upokojiti, že se nálada německého národa i v periodě silného nacionálního vzrušení dosud ani na okamžik agresivně neobrátila vůči jihovýchodnímu sousedu?

Jak je to ve skutečnosti s německým expansivním „drangem“? Dnešní Německo jistě není saturováno ani spokojeno se svým osudem. Cítí se znásilněno a přiškrceno smlouvami z r. 1919. Především pociťuje svoje severovýchodní hranice, tak zvaný polský koridor, jako palčivou ránu. A nikde jsem nenalezl lepšího porozumění pro tento pocit, nežli v knize Čecha Jaroslava Vozky, nazvané „Polsko, žalář národů“. Ostatně německý národ myslí ve své snaze o revisi na útok proti českému sousedu právě tak málo jako proti sousedu švýcarskému nebo nizozemskému. Část německého národa, bohužel dosti značná, jež dospěla teprve v prusky maloněmecké Bismarkově říši k národnímu uvědomění, ani neví, že v Československu žije více než třímilionová německá menšina. Kdyby se vůbec dalo mluvit o tom, že v citu některých říšských Němců žije něco jako československo-německá teritoriální otázka, pak nanejvýš jen pokud se týče Hlučínska, jehož oddělení od říše bylo pocítováno jako bezpráví, především proto, poněvadž vždycky náleželo k onomu malému Bismarkovu Německu, a poněvadž bylo odděleno v souvislosti s tím, jak se vedla ostatní východní hranice, s níž se nelze smířit. To však je nejlepší důkaz, jak málo se dosud v Německu pokládají sudetské oblasti za terra irritanda. To vše je především výsledek školního a historického vzdělání, kterého se říšskoněmecké mládeži dostává od r. 1871 a následkem něhož jí byly i africké kolonie, obývané černochoy bližší a více jí přirostly k srdci, nežli sousední oblasti Čech a Moravy, obývané Němci. Pokud tedy ještě v hlavách některých Němců žije z předválečných ideologií nějaký imperialismus, není právě Československu nebezpečný, neboť se nese zcela jiným směrem.

Tento právě vylíčený způsob nazírání se nebude ovšem moci trvale udržet. Je zásluhou německé levice, že po válce vepsala na svou vlajku velkoněmeckou myšlenku. Kdyby byla tato myšlenka, jejímž nejdůležitějším obsahem je spojení se s ryze německým Rakouskem, neztroskotala o odpor vítězů ze světové války, byla by mohla německá levice vykáhati pozitivní nacionální úspěch, který by jí byl v Německu pravděpodobně zajistil politické vedení na mnohem delší dobu, než je opravdu udržela. Ale prostou myšlenku spojení oba německé národní státy nebude už lze potlačit. Byla teď přejata i pravici a musí zbavit budoucí generaci toho, aby utkvěle hleděla na hranice bývalé Bismarkovy říše. Delší dobu aktuální myšlenka nechat Prusko zmizet v říši, a — přes nynější protestantskou reakci v národně socialistickém hnutí — pravděpodobně trvale rostoucí vliv jihoněmeckých a katolických prvků v německé politice, to vše leží ve směru odvracení se od

prusko-maloněmecké státní ideje z r. 1871. Dá se tvrditi s velikou pravděpodobností, že budoucí německá politika bude velkoněmecká.

Nesmí se však zaměřovat se všenněmectvím, s pan-germanismem, jak se zde teď často děje a zahrnovati do ní tendence ovládnouti všechna území s německými menšinami. Naopak. Německý národ, který dnes, nehledě k národnostně německým zemím, Rakousku a Gdansku, vidí osm a půl až devět milionů velikých německých menšin rozděleno po dvanácti sousedních nebo východoevropských státech, smíří se mnohem lehčeji a klidněji s osudem býti nejrozervanějším a nejrozšířenějším národem na světě, nebude-li se od něj ještě požadovat, aby i jeho ryze německé jádro bylo roztrženo na tři státy. Velkoněmecká idea není ve svém celém ražení agresivní, není dobyvačná, pomýšlí jen na shromáždění toho, co v okruhu německých národních států samozřejmě touží po spojení. Velkoněmecký útvar může být a bude teritoriálně saturován i přes existenci velikých německých menšin vně svých hranic. Dnešní malé Německo se musí a bude cítit vždy jen torsem.

Jak se má k tomu všemu zachovat Československo, český národ? Žádný rozumný Němec od něho nebude žádat nebo očekávat, že si bude tento vývoj přát a umožňovat jej, že pozdraví nebo bude urychlovat politické splynutí jižně od něho sídlící části německého národa s částmi sídlícími na západě a na severu. Ale bude se s ním musit smířit, uskuteční-li se. Především se bude musit zařídit, to je dnes důležité, na možnost takového vývoje, ve svém poměru k německému národu, vnitřně i na venek až do určitého stupně. Tím spíše, poněvadž klade váhu na to, aby udržel největší německou existující menšinu trvale v hranicích svého státu. Německý národ v Německu a v Rakousku nechce od Československa ničeho, ani nemyslí na to, omezovat je v jeho nacionálním a teritoriálním vlastnictví. Pro Němec jako celek je pravděpodobně také trvání veliké německé menšiny ve státě, ovládaném slovanským národem, který zasahuje od východu jako mocný klín do území německého národa, mnohem cennější, než by kdy mohla být anexe českých okrajových oblastí, ovšem že by funkce této veliké německé menšiny musila spočívat v tom, tvořiti most mezi německým národem a českým předvojem slovanského východu. Tuto funkci může vykonávat jen tehdy, jestliže jí k tomu český národ poskytne pozitivní možnost. O tom však — a tím se vracím k východisku svých vývodů — se může mluvit jen málo, téměř vůbec ne. Na celý německý národ se v této zemi hledí v kruzích, jež zasahují i daleko do levice, se smíšenými pocity strachu a nedůvěry, vždy však s anti-řepatí.

Ten hluboce zakořeněný, jen historicky pochopitelný pocit méněcennosti a nutnosti obrany je svádí k tomu, aby věřily, že jenom v boji proti německému národu, jenom konsekventní spolupráci s jeho okamžitými odpůrci mohou udržeti svůj stát a zajistit jeho budoucnost. Tím se sudetsko-německá menšina stává z vítaného mostu rušivým „vnitřním nepřitelem“, jehož oblastí se sice ve svém historickém vědomí příslušnosti nechťejí za žádnou cenu vzdát, jehož samotného by však nejraději poslaly k čertu.

Takhle to trvale nemůže pokračovat. Kdyby měl český národ z veliké části trvati na tom, že zahraniční i tu-

zemští Němci jsou lidé, kteří se spikli proti jeho existenci, tak jim proti jejich vlastní vůli nezbude nic jiného, nežli skutečně vytvořit jakousi společnou obrannou frontu, která by pak mohla přinést všechna nebezpečí, která se teď bez příčiny malují na zeď. Způsob, jakým se zde teď vedou irredentistické procesy, nese se tímto nebezpečným směrem. Budu-li nějakému člověku neustále hlasitě říkat do očí: „Ty jsi mým nepřítelem,“ tak tomu nakonec uvěří a stane se skutečně mým nepřítelem, i když jím původně nebyl. S národy to nebude o mnoho jiné. Vskutku to vypadá, jako by se v některých pohraničních okresech čeští hraničáři a německé obyvatelstvo již nyní nalézali v jakémsi psychickém válečném stavu, který nutně naplňuje každého přítele dorozumění největšími obavami. Bylo by omylem pokládati za zbytečné, aby se takovým zjevům, i když jsou nyní ještě lokálního rázu, věnovala největší pozornost, a chtít se spokojit s tím, že Němci ještě sedí ve vládě a že se, bude-li to nutné, dá vládnouti i bez nich. Nezáměřím se, s nímž se tyto věci posuzují i v oficiálních kruzích (mohu poukázat na události v Duchcově), lze těžko pochopit. Snad se důvěřuje zákonu setrvačnosti, u osob i konstelací. Ale když se to pro minulost ukázalo být oprávněným, neříká to ještě nic pro budoucnost, ani ve vnitřní politice, ani v evropském rozdělení sil. A proto by bylo právě tak velkým omylem domnívat se, že francouzská děla jsou pilíře, na nichž se může stabilizovat československo-německý poměr. Ty jsou, to mohu říci (a to není opravdu myšleno ani v nejmenším jako výhrůžka), špatnou basí. Bude nutno nalézt nějakou trvalejší. Ta může spočívat jenom v lepším dorozumění národů samotných.

Ale co pozitivního může být proto učiněno? Nepochybují o tom, že se jedná o *pro b l é m v ý c h o v y*, jako při každém politickém zrání národa. Také německý národ potřebuje politické výchovy, aby dohonil vývoj, jehož byl vrchnostenským státem příliš dlouho ušetřen, vývoj k pravé demokracii. Jestliže však německý národ musí dozrát především vnitropoliticky a dohonit zanedbaný vývoj, tak český národ musí dozrát především na vnějšek, ve svém postavení k největšímu sousednímu národu, s nímž je mu souzeno žítí, v dobrém či ve zlém, stále v nejužším společenství. Školám a vysokým školám připadá při tom ve vyučování historii obzvláštní úloha. Nemenší úkol připadá tisku a těm, kdož na něj mají vliv. Není to zlé, že, nehledě k listům marxistických stran, jenom dva politicky významnější politické deníky, z nichž opět jenom jeden, ten menší, vychází v Praze, jsou s to, zůstat v německých otázkách nepředpojaté? Ojediné štěvané články v říšském tisku nelze ukazovat jako protějšek k vášnivému boji proti všemu německému, jenž je ve zdejších chleběm politováníhodného průměrného českého čtenáře. Ne z Německa, kde se pod tíží jiných vnitřních i vnějších starostí posuzuje dosud poměr k Československu jako sekundární otázka — ale jenom z Československa může vzjít ujasnění mezi oběma národy. Vyhýbavý poukaz na nacionalismus v Německu, byť zněl psychologicky sebe přesvědčivěji, může se později s hlediska světových dějin vyklubat jako fatální výmluva, jež měla nebezpečnou funkci, zmařit v daném okamžiku přeorientaci, již bylo velmi zapotřebí, třebaže vyžadovala mnoho sebezpoznání a odvahy.

Moje nejlepší naděje je ta, že nakonec přece jen zvíťazí zdravý instinkt, v jádře občansky pokojná povaha tohoto silného, schopného a nadaného národa nad armádou falešných proroků.

literatura a umění

František Kubka:

Vsevolod Ivanov neboli Příchod Evrasie

Portrety ruských spisovatelů.

Leningrad v zimě 1921. Hlad, sníh a mráz. Po ulicích sice už nebloudí ledovou vichřicí Blokových „Dvanáct“, ale vrátila se doba jeskynní. V bytě malíře Makovského píše na rub zeměpisných map své povídky člen skupiny „Serapionových bratří“ Vsevolod Ivanov. V kamnech mizí svazek za svazkem Encyclopaedia Britannica. Maksim Gorkij se telefonicky dotazuje: „Jíte? Píšete?“ A za odměnu posílá pár bot. Tak začala spisovatelská dráha, plná velikých slibů.

Gorkij věděl, proč je právě jemu tento poněkud otylý muž kulaté mongolské hlavy, ploského nosu, nepravidelných úzkých rtů a ostrých očí pod vysokým a hladkým čelem až k synovství blížek. Ze Sibíře mu vyšel vstříc nový tulák, nový inteligent-samouk, nový Gorkij, který nejdříve žil a pak teprve chtěl psát. Gorkij zmnožený, rozšířený na několik plemen a tříd, muž s krví německého generála, polského revolucionáře, stepních Kirkižů a sibiřských zlatokopů, romantik a exotik, jenž také prošel všemi řemesly od polykače šavlí po tiskaře a zpěváka, jemuž však byla přidána zkušenost revoluční, služba v rudém vojsku a válka občanská. Gorkij, Simeon této romantiky, viděl přícházejícího a požehnal jeho cestě.

Vsevolod Ivanov, narozený v oblasti semipalatinské na kraji písečných stepí, jimiž protéká zelený Irtyš, kouzelná voda Altaje, prožil mládí na rozhraní plemen.

Dřevěné vsi ruských zlatokopů, lovců a sedláků leží tu ztraceny mezi jurty Mongolů, step stoupá k horám, kde po úzké stezce kluše vlasatý koník pastevcův, kde k údolím se valí nezkrocený vodopád a nejvyšším zákonem je pěst a ručnice. Kraj divoké horské svobody a vláčné východní nostalgie, smutek písečné pouště a krása slunečních východů nad zasněženými horami. Země, jejíž tvář se podobá krajině měsíční. Země, kde se zasnuhuje Budha s Matkou Boží, šamanický zaklínací popěvek s liturgickým jasotem ruských velikonoc, Asie kočovníků s Evropou primitivní civilizace. Silné je plemeno sibiřských vyhnanců, dobrodruhů, dobyvatelů, sedláků a vojáků. Krvavá byla tu revoluce a brutální byl útok Karla Marxe na svahy Altaje. Zde byly dány všechny podmínky pro rychlé a vítězné uskutečnění sovětské Evrasie. Zde vedly cesty do Turkestanu, Mongolie a Číny. Nevědomky a snad proti své vůli stal se Vsevolod Ivanov básníkem tohoto revolučního evrosiastství.

Ve své velké novele „Pancéřový vlak č. 14—69“ stvořil Vsevolod Ivanov tuto dramatickou scénu: Selští partizáni, vedoucí nekonečnou drobnou válku s „bílymi“, obléhají pancéřový vlak. Jejich staré ručnice nemohou probít ocelové boky broněviku. Mezi dvěma zhroutenými mosty projíždí se po trati nedobytný nepřítel. Nebude-li včas zničen, je kraj ohrožen. Mezi partizány se dostal malý čínský prodavač, potulný kuli. Zamiluje si je a jejich revoluci proti bílým pánum. Jde a položí se na koleje pod přijíždějící vlak. Vlak zastaví, je přepaden partizány a dobyt. Asie zachraňuje svým životem revoluci. —

V tomto příběhu se vyznal Vsevolod Ivanov ze své lásky k Asii. Největší hrdina revoluce je malý čínský kuli. Když později Moskevští zdramatisovali tuto povídku na své klasické scéně, vynikly i ostatní postavy ve svém patetickém naturalismu. Ale Číňan, který umře za revoluci — to byl i politický a kulturní program, na němž jinými prostředky pracoval Čičerin, Karachan, Borodin, k němuž Moskva připjala národní sen Sun-jat-senův.

Básník Vsevolod Ivanov znamenal roku 1921 i výboj umělecký. Leningrad žil tvrdým utrpením hladu. Byla doba oddechu po vlně teroru. Gorkij odejel do ciziny. Trockij stavěl novou armádu. Bývalí vojáci občanské války byli plni vzpomínek a dojmů. Volalo se po hrdinském eposu revolučním, po uměleckém zhodnocení nedávné zkušenosti. Ještě tu nebyli mocní dogmatikové, aby úředně předepsali, co se smí a co se nesmí psát. Ještě nebyla fabulace básnická vtěsněna do rámce hospodářského plánu. Bylo doposud dovoleno psát tak, jak srdce chce. A srdce Ivanovo bylo lyrické a romantické. Tento samouk měl i své inteligentické nectnosti a dědičné chyby. Někdy se líně nudil, jako se nudívaly maloměstské slečny Čechovovy za bílými záclonkami a barevnými slzami fuksií, někdy poznáte, že za jeho železným komisařem sedí ve stínu semipalatinské chatrče sexuální problematikou hrdina Andrejevův nebo dokonce smrdutý melancholik arcybaševský. I u něho mají lidé krátké dravčí prsty a zvířecí pohlavnost. Zabíjejí z kalného amoralismu, který se tak protivil ideovým komunistům a v němž se tak zoufale rozkošnický koupali Majakovski, Anatolij Marienhof a všichni ti anarchističtí intelektuálové, kteří s nadšením uvítali valící se chaos. Vsevolod Ivanov rozpačitě a nepůvodně popisoval typy městské. Profesora z „Návratu Buďhova“ obkreslil u Zamjatina, komisaře Zapuse v „Modrých písčínách“ u Borise Pilnjaka. Ivanovova síla je ve fantastických postavách, v typech exotických, z nichž dýchá poušť, v sedlácích, kteří se starou loveckou puškou na rameni šli dobývat tábory důstojníků, v hrdinech, které potkal za své služby vojenské a na klikatých cestách za kouskem chleba. Ženy Ivanovovy jsou schematické a nedomyšlené: samice a dekadentní provinciálky. Pud hraje u tohoto zavalitého a smyslného labužníka významnou úlohu: Nad Irtyšem polykají beraní maso přetékaající sádlem. A krása žen je v tučném zadku. Oko, ucho, čich, hmat — všechny smysly jsou u tohoto Asiata zbystrěny a znásobeny intelektem šelmy. Vůně a zápachy žen a zvířat připomínají u Ivanova — v chlupaté předimenzovanosti — smyslnost mladého L. N. Tolstého.

Nejdříve psal Vsevolod Ivanov naturalistickou prózu, která neznala zákona a míry. Mladý Gorkij je vedle tohoto malířského marnotratníka geometrickým kreslířem. To byla nekrocená radost z psaní a vyprávění, která vrhla na papír epické zlomky a lyrické popisy „P a r t i z á n ů“. Samostatnou funkci převzal tu vedle lidí les.

V próze „Barevné větvy“ stal se tento divoký, hořký a barevný les osou popisné epiky, autonomní jednotkou dějovou a není v ruském písemnictví — po Turgeněvovi — díla, v němž by s takovou básnickou silou voněla, kvetla, dýchala, rodila se a umírala příroda, viděná impresionistickým malířem hrubého štětece, básníkem, kterému celý svět je neobsáhlou polyfonií zrakových, sluchových a čichových sensací. I v „P a n c e ř o v é m v l a k u č. 14—69“ je sibiřská tajga víc nežli pozadím děje.

V románu „Modré písčiny“, kompozičně nezvládnutém, rozbitém v řadu episod, je vedoucím spodním tónem: modrý písek pouště, Irtyš, nekonečnost přírody, nihilistický smutek mrtvé krajiny. Všechno ostatní je jen komparserie lyrického dramatu: pološílený komisař, kupci, podvodníci, tesknící ženy na kozáckých stanicích, hořící vesnice, vlaky s tyfósními, kolčakovští důstojníci, hladová step . . . A step, poušť, rozplynutí života v písku je hlavní dějovou silou i v rozptýlené povídce „N á v r a t B u d h ů v“. Konce jsou v tomto ovzduší vždy tragické: výstřel, sebevražda, poprava.

Odtud šel zákonitě Ivanovův zrající vývoj ke krátké exotické povídce, kde není třeba dlouhého dechu a kde vystačí několik jasných barev k charakteristice osob a kraje. I vytvořil věci mistrné: „Šestnáctá rozkoš emirova“, „Oasa Šechr-I-Sebs“, „Bubeník a čaroděj Matsukami“, „Ferganská bavlna“ — to jsou již prózy usměrněného, poněkud skeptického, často zahořklého, ale vždy barvitěho vypravěče, jenž nejraději žije vzpomínkami, varuje se všedního dne a hledá lidi a děje v ovzduší neobyčejném a nepřístupných okresech.

Vsevolod Ivanov nebude spisovatelem evropským a jeho dílo není platnosti všelidské. Není z rodu velkých epiků, kteří své hrdiny potkávají na ulici. Ale v rámci nového písemnictví ruského má význam výbojný. Vytvořil v novele syntézu Ruska a Asie v období sociální revoluce.

život a instituce

MUDr. B. V a c e k:

Lékař a stát

Nechceme tu činiti propagaci lékařskému stavu a vytýčovat požadavky jeho vůči státu. Bylo by možno mnoho žádati, co by se při bližším zkoumání projevilo jako samozřejmý požadavek; vrátíme se i k těmto otázkám.

Zde však jde o lékařskou činnost samu a o její podstatu, a to v onom oboru, který po mnoha zkušenostech nabytých praksí a v důsledku vědeckých poznatků a objevů, jakož i jejich aplikace ve veřejné i soukromé činnosti lékařově, stal se integrující součástí veřej-

né správy — o veřejné zdravotnictví. Jeho funkce v lidské společnosti představuje sociálně konstruktivní složku medicíny.

Veřejné zdravotnictví jako celek a jeho jednotlivé úkony se opírají přirozeně o zákonodárství států a je mu v tom smyslu plně koordinováno s ostatními funkcemi veřejné správy. Základem každého zákonodárného systému však má být odborné a vědecky zdůvodněné zjišťování postupného vývoje lidské společnosti. Materiál i pracovní metodu k tomu poskytují přesné výsledky věd a je jen zapotřebí jejich poznatků správně použít. Jde tedy o zjištění objektivních faktorů biologického vývoje a o jejich aplikaci v praxi. Tomuto biologickému zákonu podléhá bez rozdílu každý jednotlivec lidské společnosti. Ve svých posledních důsledcích jej nutí, aby zachoval svůj život splněním základních podmínek sebezáchovy jako: výživy, bydlení a práce. Odtud plyne základní povinnost státu, dáti jedinci technickou a formální možnost dostátí těmto podmínkám pevně stanoveným v rámci právního řádu. A stejně odtud vyplývá i principiální poslání medicíny: jednak zachovati život jedince a zabezpečiti současně lidský rod tím, že bude již předem postaráno o náležitou odolnost a zdravý základ generací příštích. Tento biologický základ medicíny i empirický ráz celé její práce vedou ji ke zjišťování individuálních potřeb jedinců, ale současně též ke zjišťování potřeb celých kolektivních skupin. Tu je pak zcela již samozřejmo, že medicína nemůže se při tomto svém poslání omeziti na potírání choroby již propuknuvší, nýbrž, jakmile chce ochrániti zdravé dosud jedince a zabrániti následkům chorob lidí dnes žijících i příštích, že musí postupovati preventivně, t. j. předcházet chorobám a jejich důsledkům.

Známe na př. dosah chorob pohlavních i chorob z nesprávné výživy. A zde také již nastupuje důležitá úloha státu se všemi jeho povinnostmi. Jsou-li na př. pohlavní choroby právem označovány za choroby sociální — a choroba sociální je sociální vinou — a tedy povaha jejich taková, že nemohou býti naprosto považovány za soukromou záležitost jedince, musí míti stát, reprezentovaný zákonodárnými sbory a veškerou veřejnou správou, bytostný zájem na tom, aby medicína mohla plniti své poslání konstruktivní a aby otázka preventivní péče byla řešena s hlediska co největší možné výkonnosti a s ekonomickým využitím všech možností a prostředků, které skýtá současný stav vědeckého badání. Jakmile se postavíme na stanovisko, že i stát, jako souhrn vzájemně podmíněných jedinců, podléhá zákonům biologickým, nebude jeho správa náležitě obstarána, jestliže bude zanedbáván nebo dokonce i brzděn volný rozvoj péče o zdraví — konstruktivní medicíny.

Jaký je dnešní stav a jak plní dnes stát tuto svou funkci? Řekněme rovnou, že velmi nedostatečně. Ve veřejném zdravotnictví jako části veřejné správy stále ještě straší bezduchá formalistická prakse starého režimu, která přirozeně nemůže přinést zlepšení v preventivní funkci veřejného zdravotnictví. Život je mocnější než papír. Správní a vrchnostenský prvek je bezmocný, jestliže jeho činnost nebude podložena jako

základním svým předpokladem přísně vědeckými metodami pracovními a v praxi jejich důsledky.

A tu je nutno odpovědné činitele státu upozorniti na jedno nesmírně důležité hledisko, na které se zpravidla zapomíná a tím význam zdravotnictví pro stát opomíjen; ve zdravotnictví totiž se soustřeďuje ochrana člověka po celý život již od jeho vzniku, jak jedince, tak i kolektiva, jak již bylo uvedeno na př. v otázce sociálních chorob. Požadavek systematické organizace veřejného zdravotnictví má tedy veliký význam sociální i hospodářský. Chrání lidi před chorobami a jejich důsledky, čímž zvyšuje jejich výkonnost ve všech oborech práce a přináší zisk hmotný i uspokojení jak jedinců, tak veřejnosti. Tedy to, co stát investuje do ochrany zdraví a života jedince, vrací se mu mnohonásobně v plné pracovní výkonnosti, v obranné schopnosti a v úsporách ohromných nákladů na lidi chorobou z produktivity vyražené. Z toho vyplývá nezbytně, že musí tu býti jednotící plán, soustavně prováděný a prohlubovaný novými přínosy vědy, a to podle měnlivých životních podmínek.

Poněvadž lékař zjišťuje nezbytnosti a sociální podmíněnost fyzického lidského života, plyne z toho, že veřejné zdravotnictví jest pojato do souboru veřejné správy. Je dnes zejména zapotřebí to zdůrazniti, poněvadž se obecně zapomíná na biologický princip. Proto mohlo by se státi, že t. zv. úsporná komise, která právě zahajuje činnost podle zákona ze dne 22. prosince 1924 o úsporných opatřeních ve veřejné správě, by nejenom nedbala naléhavých požadavků na ochranu zdraví i života občanů, nýbrž při dnešním nepostačujícím zájmu veřejnosti šla by cestou nejmenšího odporu, jak jsme už neblaze poučeni. Na požadavek nutných úspor doplatilo by svou existencí ministerstvo veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy.

Dosavadní prakse nasvědčuje, že se prostě bez věcných úvah použije nesprávně zaklínací formulky, „aby úřady a zařízení, jichž samostatné trvání není odůvodněno ani věcnými, ani místními poměry, byly spojeny nebo zrušeny“. A přece jest samozřejmo, že by to byl zásah nešťastný a že by to bylo špatné vysvědčení naší kulturní vyspělosti, kdyby jedna z nejdůležitějších složek kulturního souboru měla býti zrušena „z úsporných důvodů“ jen proto, že nebyl chápán její význam v biologické soustavě státu. Zejména roztržiti agendy v několika ministerstvech by bylo přímo zoufalou politikou státu. Chceme teprve zaváděti, co opouští se v Polsku? Zůstali bychom tedy tím i v tomto oboru značně za okolními státy a nepoučení škodami, které si samy připravily.

Ovšem pouhá existence ministerstva zdravotnictví nemůže zabezpečiti splnění požadavků zde vyslovených, zejména ne tehdy, když by jeho funkce byla pojmána podle zastaralého principu zdravotní policie a nikoliv jako širší sociální péče. Kancelář se správními úředníky je jen prostředkem a nezbytnou pomůckou. Skutečná péče o veřejné zdravotnictví však v sobě zahrnuje činnost všech složek exponovaných v nejrůznějších oblastech republiky: lékařů a pomocných orgánů v ústavách léčebných a profylaktických, zaměstnaných v oboru péče kurativní a preventivní, provádějících svoji praxi v oblastech, kam nedosahuje veřejná péče; dále sestry a porodní asistentky a jiné obětavé ženy jsou důležitými pionýry zdravotní kultury na venkově.

Rovnocennou sociální lékařskou složkou rozsáhlého zřízení právního je vědecky řízený ústřední ústav, který se stará o aplikaci vědeckých poznatků a výchovu lékařů i pomocného zdravotně sociálního personálu pro praktickou potřebu péče o zdraví lidu, jako je právě Státní zdravotní ústav se všemi svými pracovními složkami. Musí tu totiž býti vědecké i správní centrum, které již ve svém ustrojení nutně spolupracuje a tím usměrňuje zdravotnické zákonodárství. Je to konkrétní vědecká práce, která dává vždy nové impulsy. Vždyť jde ve veřejném zdravotnictví o realizaci vědecky zdůvodněného a vypracovaného programu. Bez účelného, biologicky podloženého a vědecky zdůvodněného programu a bezdůsledného jeho ekonomického provádění není možno se dostat kupředu a jedině tímto způsobem může stát splnit svou povinnost ku zdraví lidu a blahobytu státu. Moderní péče o veřejné blaho musí jíti těmito směry. Ale není tomu tak, jestliže si uvědomíme, že v r. 1929 na veškerou péči léčebnou vydaly veřejnoprávní svazky v ČSR. 1 miliardu 200 milionů Kč a preventivní péče se odbyla 200 miliony Kč.

Naproti tomu v soukromém životě setkáváme se se snahami o upevnění a zachování zdraví národa na každém kroku. Uvedme jen namátkou dobře organizovanou dobrovolnou zdravotní a sociální péči o matku a dítě, která se ujala v nejširších vrstvách, jak dosvědčuje návštěva a zájem o poradny, které se staly nezbytností, dále nejrozmanitější metody tělesné výchovy, která se vlastními silami snaží zvýšiti odolnost jedince, jako je sokolstvo, skauting, tremping atd. To by mělo býti pobídkou pro odpovědné činitele, aby i stát konal svou povinnost a uvědomil si, že silný stát mohou vytvořiti jen zdraví a odolní jedinci.

Stát jest ještě v zajetí partikularistických zájmů, které se budou snažit překážet přirozenému rozvoji, ovšem marně. Věčné zákony přírody uplatňují se zvolna, ale jistě. Lékaři, odchovanci přírodních věd a s nimi všichni ti, kdo mají na zřeteli zájem celku, vědí, že přirozená odolnost, pud sebezachování a konstruktivnost lidu najde správnou cestu právě v dobách zmatku. Nebude-li státníků, kteří to pochopí, vynutí si a za těžších podmínek tyto mohutné zásobní síly přirozeným tlakem zdola, co jim nebylo dáno. Lékaři znají to již ze světové války a vědomi si své odpovědnosti s úspěchem čelili rozpoutanému zlu i myslili na to, co se státi musí, a nasadili svůj život a zdraví. Poučili jsme se o dosahu preventivních metod, které jsou vůdčím činitelem politiky státu. Kdyby lékař dnes neměl se v tomto smyslu uplatňovati, byla by to anomálie. V praxi správní se neosvědčil mechanistický výklad základů státu; je to samozřejmě, vždyť i vědy duchovní se obracejí k biologickým zákonům života.

Praxe státnická musí tedy býti podložena pochopením biologického principu: již před narozením jedince se mají připravovati podmínky života, zajistiti svobodný vývoj živého organismu a ochrániti celek tak, aby příští generace byla zdravá a odolná. V tom totiž záleží konstruktivní humanismus.

do ba a lidé

Stultus:

Pokolení, jež nezná pomeranč

Část druhá.

Na začátku tohoto ročníku uveřejňovali jsme zde pod tímto titulem vzpomínky mladé osoby na život v bolševickém Rusku, jak jej sama jako dítě poznala a prodělala. Soudíme, že můžeme to pokládati za nejbezpředměnější vyličení ruských dějů, jaké bylo napsáno. Vzpomínky ty získaly si velkého zájmu čtenářů, a jsme rádi, že můžeme v nich nyní pokračovat. První část byla ukončena odjezdem z malého provinciálního města. Děj pokračuje příjezdem do Moskvy.

I.

V Moskvě.

Moskva v letech 1923—26, toť vskutku město probuzené k novému životu. Staré panské byty a sály bývalých soukromých paláců jsou nyní rozděleny na desítky dýchových klecí, obsahujících lidská těla, rodiny, existence naprosto sobě cizí. Jsou byty ve starých skladištích, narychlo přizpůsobených skromným potřebám, byty na půdách, tam, kde se končí schody činžáků a do nichž je třeba se dobývat pomocí žebříků, byty v obchodech, dosud ještě nenavrácených dřívější potřebě, kde lidé s naivní upřímností vystavují ve výkladních skříních svůj život na ukázkou mimo jdoucím. Na plochých střeších osmi- a devítipatrových domů, vystavěných nedlouho před válkou, se suší prádlo, procházejí se ženy skočarkem, jakýsi mladík se cvičí v jízdě na kole.

Do veselého zmatku ulic, do přeplněného města hrnou se tisíce venkovanů, v nichž nová a veselá volnost NEPU vzbudila touhu po velkoměstě. Málo komu se podaří po dlouhém hledání a smlouvání s domovním výborem vybojovat si přepychové podmínky k bydlení, jako je na příklad malý byt, třeba i jen jednopokojový, docela pro rodinu. To je neobvyklá věc a povede se leda tomu, kdo je chráněn příslušností ke straně nebo v té době tak podporovaným specovstvím. Vzbuzuje závist a vztek sousedů, a nepříznivý poměr, pravda skrývaný, se ustaluje na trvalo. Dvůr je střediskem klepů a událostí moskevského domu. To, co se v něm ví o životě obyvatelů, je přímo neuvěřitelné. Tam se odehrávají všechny hádky a porady. Lidé ztratili pojem o své třídě, a různé vrstvy se tam setkávají, aniž by pomyslely na bývalý společenský rozdíl. Ale za rovností je strach, obava z nepřijemností, které může soused způsobiti, a ohled na jeho nynější moc. Patra, obsahující jako na diagramu různá třídní rozvrstvení, splývající ve dvoře do jedné chumelenice, celý průřez domu s jeho typy pro sovětskou skutečnost charakteristickými, vidím jasně i dnes, tak jak je pozorovaly z přízemního bytu dětské oči.

Nejbližší sousedě našeho přízemního bytu jsou matka-švadlena se synem-zlodějem, mladíkem v elegantní kostkované čepici a zrzavých botách, jenž vykradl už v domě několik bytů, ale jehož všichni vždy zdvořile zdraví. Dokud se na to skutečně nepřišlo, musí se držet huba, sic se ještě chlap pomstí, udá pro urážku na cti nebo něco podobného. Pak je tu starší žena s hezkou dcerou neurčitého věku — písarkou na stroji. Je vždy pěkně oblečena, elegantní, a celý dům ví, že gáže písarky na takový přepych nestačí. Chodí tam na návštěvu vysoký mladík, syn obchodníka-nepmana, to se ví také. Do jejich bytu je nasazen jako nucený podnájemník švec, člověk s rozčuchaným černým plnovousem, ožrala s hašteřivou povahou. Nesnášejí se navzájem, stlačeni na maličké ploše bytu, a poloopilý švec žádá s křikem při schůzích ná-

jemníků a domovního výboru, odehrávajících se v zahrádce dvora, zlepšení bytových podmínek.

„Proč mají ty ženské lepší pokoj a já musím čučet v té skulině? Ne, odpovězte mi, jaké mají na to právo?“ — Obě ženy klopi zrak a odpovídají uraženě a odhodlaně, ale také do vzduchu, protože s ševcem nemluví. — „Jsme sice jen ubohé ženy a nikdo se nás nezastane. Ale nejsme ledajaké, také jsme organisovány v profesionálním sdružení, a co je pravda — Vasilij nám zasvinil celou předsín a dělá to soustavně a ze vzteku.“ — Tu začíná švec zuřit: „Takové čubky!“ — křičí přes celý dvůr. „Já vím, co vy tam u sebe děláte. Já vím všecko . . . Otelily jste se, vyprázdnily, co? Děcko zabily. Milostpaní neprovdaná . . .“ — Načež opouští demonstrativně schůzi a praskaje dveřmi odchází do svého brlohu. Dcera dostává hysterický záchvat. Matka se okázale směje. Domovní výbor taktně mlčí.

V prvním patře bydlí rodina starého truhláře, již vládne jeho žena, trpasličí jedovatá bába, postrach celého domu. Jedna z dcer je vdaná za předsedu domovního výboru, komunistu, probíjejícího se s námahou na dělnické fakultě (rab-faku) k vysoké škole technické. Je to slušný tichý člověk, trpělivě a tupě propadávající při zkouškách, a šplhající vytrvale znovu nahoru. Nebezpečnější jsou jeho žena a tchyně, které ho štvou proti „inteligentům“, obývajícím dům. Sám truhlář je nula. Jen když jeho drahá polovice odjíždí na venkov, aby tam obhlédla domácnosti vdaných dcer, stává se trochu čilejší. Nejmladší dcera truhlářova, vsudypřítomná Aňutka, blázen, hotový vyvést kdejaký kousek, letí pro pivo nebo víno tajemného původu, marku „Horské duby“. Rodina si hová. Dvanáctiletý kluk, pionýr, bledý, s vypoulenými očima, jemuž učení nejde jaksi k duhu, odbyv si protinabozenskou pionýrskou demonstraci, jde spolu s otcem do kostela světít mazance a červená vejce. Nejprogramovější zůstává v rodině stále stará truhlářová. Udělá-li její muž souseďům něco vhod, syčí naň vztekle: „Ty, Ivane Trofimyči, zůstaneš vždy neuvědomělý. A zeť také. Co pak je to za komunistu? Hadr je to. My jsme se dost natrápili. Teď ať se trápí oni. My jsme teď páni. Já bych každého vzdělaného umořila.“ Hlavními osobami v domácnosti hned po ní jsou kočky, Marja Ivanovna a Badražanka, zrovna tak plodné a zlé, jako jejich majitelka. Dopustit se něčeho proti nim, znamená stát se úhlavním nepřitelem truhlářové až nadosmrti.

A nakonec jsou tu ještě dvě sestry, černovlasá a plavá, bydlící samostatně v malém pokojíčku v třetím patře. Dívky nemají, zdá se, žádného zaměstnání, jsou celý den doma, a chodí k nim mnoho mužů. Charakterisují je dvě základní věty: „Náš tatínek a maminka jsou v Pskově“ a „když jsme se učily v pensionátě“. Občas jde mladší, plavá, černooká, růžová, do zahrádky a sedí tam nečinně několik hodin, nebo věší na zábradlí prádlo, postavivši se na špičky bosých, oblych nohou v trepkách. Pak se odhaluje záclona, zastírající po celou tu dobu okno jejich pokoje, a starší sestra se vyklání ven: „Miláčku! Pojď svačit, já jsem ti koupila takový pěkný chléb s rozinkami. Pojď, Vasilij Petrovič už je pryč, můžeš jít nahoru, Soničko.“ Pak zmizí blondýna z domu a černá dívka chodí sama, zamračena, dívajíc se upřeně do jednoho bodu. Truhlářová, potká-li někoho, cedí skrze zuby, bez patrné vnější souvislosti: „N-no jo . . . Zbláznila se. Kdo by se z takového života také nezbláznil. S-se nedivím . . .“

Dvorem se toulá celý den opustěné sedmileté dítě. Podlézá pod sušícím se prádlem, pozoruje houpající se ve vzduchu fialové dlouhé podvlékačky, hrabe se v zemi. Občas zatahá za ocas kočku Marju Ivanovnu, slunící se pohodlně na kameni. Kočka mňouká, truhlářová vyskakuje ze svého bytu jako ze škatule a vřeští pronikavě: „Necháš ji!“ Napohlavkovaná holčička začíná plakat, neříká ale nic, jen mečí. Zeptá-li se jí na něco někdo neznámý, vydává ze sebe zas ten neurčitý

zvuk: -mu-mu-mu-mu. Nic víc nedovede. Je to blbeček. Žije v bytě s dělnickým parkem, který si dítěte nevšímá. Není jejich, jen ji vychovávají. Občas přichází do dvora paní, dívá se s překonávaným odporem na degenerované špinavé stvoření, snaží se ho přec jen plaše pohladit. Dítě se jí nevšímá. Brebtá si cosi pod nos a schovává se do sukni dělnice. Paní se snaží odbýt návštěvu co nejrychleji, strká vychovatelce do ruky peníze a odchází. Nikdy nepřichází s mužem. Po jejím odchodu přetřásá dvůr s klidnou zvědavostí nanovo její dávno známou, neobvyklou však historií. To dítě už musí být takové. Je to trest Boží. Dali holku pryč, aby se na ní nemuseli dívat a aby jejich soužití nebylo příliš nápadné. Nikdy nesmí sestra milovat bratra.

Denní život.

A tak se snaží moskevský člověk, zavřený do svých čtverečních metrů, zrovna jako zvíře v kleci. Zvíře chodí vytrvale z rohu do rohu, vykonávajíc denní zdravotní pohyb. Člověk, jehož život je komplikován vařením jídla na primusu ve společné kuchyni, obědem až v sedm hodin, po příchodu z úřadů a práce, schůzemi přes čas, trvajícími do noci a nutností pít v jedenáct hodin večer čaj, chodí na návštěvy. Intelaktuálové, přeházení za několik let revoluce k nepoznání ve svých postaveních, se slézají zas v Moskvě. Profesoři, kteří už neučí na gymnasiu, ale sedí v kanceláři a zapisují příjem-výdej, lékaři, jejichž hlavním zaměstnáním je hodnotit jakost lodních provazů v nějakém státním úřadě, jejich opelichané, za těch několik roků o dvacet let zestárlé paničky.

Rusové chodí na návštěvu anarchicky a vášnivě. Host může jít kolem v devět hodin ráno a ve dvanáct v noci a najednou ho napadne podívat se na známé. Na tom tedy převrat nic nezměnil. Zvonek se nepovažuje v Moskvě za nezbytnost. Jsou sice, ale je s nimi samé trápení. V bývalých velkých bytech, v nichž bydlí nyní několik partají, je u zvonku přípevněna dlouhá litanie: „Prosí se, aby se občanu X zvonilo dvakrát. Občance Y dvakrát táhle a jednou krátce. Občanu Z třikrát prudce trhaně a dvakrát dlouze.“ Úplná zvonková symfonie. Splete-li se host a zazvoní jen jednou, nepříjde mu otevřít nikdo. Zazvoní-li, dobývá se k občanu X náhodou dvakrát táhle a jednou krátce, přijde mu otevřít občanka Y, zeptá se, co chce, a upozornivši ho na omyl, praskne mu před nosem dveřmi. V tomto ohledu jsou Moskvané lidmi neobyčejně přísných zásad. „K němu chodí lidí tolik jako pouť, a já budu otvírat. Ne, — pardon. Ať zvoní ještě jednou.“ A tak se pozdní návštěvy ohlašují raději klepáním na okno nebo dveře. „Běž otevřít, ale, pozor, neotvírej, dokud nepoznáš hlas, mohli by to být zloději.“ A nastává vyjednávání přes dveře zavřené na řetízek.

„Vy máte francouzský zámek? Na ten si dejte pozor. Tuhle u nás v domě jeden takový vyřezali zloději,“ — řeknou hosté místo uvítání. „A vůbec, vy se máte. Nám dali nucené podnájemníky. Přestavte si — Asyřany.*) Jo, jo, jo. Teď se objevil odkudsi takový národ. Sám je Asyřan a ženu má Asyřanku. Takoví černí jsou. Asi to budou židé.“ „Komunisté?“ „To víte.“ — Pak se mluví o mravech, o tom, co se děje a jak je třída inteligentů utlačována. „Vy jste to jistě na venkově nepoznali. Ale tady ve velkoměstě! Spustlost! Zrovna v uličce nedaleko nás zabila patnáctiletá dívka matku sekyrou, že jí nepouštěla večer na procházku s kavalíry. Dcera inženýra, ze vzdělané rodiny — považte!“ „Jak? No, vzala večer z kuchyně sekyru a když matka spala . . .“ — „A u nás v úřadě, kdybyste to viděli. Hanba říci. Komsomolci a komsomolky, kteří nám jsou přiděleni! Mají-li noční práci, pak se v úřadě ožerou a válejí se na stolech v kanceláři. A ty výrazy. Kam dnešní mládež spěje . . .“ — U nás ve škole —

*) Pletou si Asyřany s obyvateli usurijského kraje.

řekne učitelka hudby — zavedli vyučování politické ekonomie pro pedagogy. Učí nás, co jsou peníze. Já, zaplat Pánbůh, vím bez jejich pomoci, co to je.“ — „Pánové, to, co se stalo v naší čtvrti, to je doopravdy pěkná historka. Máme tam vedle v domě komunistický párek. Novomanželé. A těm se narodilo dítě. Ovšem — říjnování. A jak slavnostní! Jenom že oni to byli oba komunisté náhražkoví. Pojmenovali dítě Leninijou, či snad Krupskou, už nevím... Dobře. Za nějaký čas však dostala matka hryzení svědomí. Co, když je to hřích, nechat dítě nepokřtěné? No a — zkrátka šla do kostela a nechala, tajně před mužem, pokřtít holčičku na Helenu.“ — „A dověděl se to muž?“ — „Dověděl, ale co kdyby se jen dověděl! To by nic nebylo. On totiž, ten její muž, se jí sám přiznal, komunisticky se jí kál, že šel k jinému knězi, a že Leninija se jmenuje Olgou. Teď se nemohou dohodnout, je snad Helenou, či Leninijou, nebo dokonce prostě Olgou. Jděte a rozřešte ten případ. Tři jména na jednoho člověka, no není to pro naši dobu přepych?“ — „Co mi budete povídat. Já jsem byl několikrát za sebou v porotě lidového soudu. Samý rozvod jsme měli. Je vidět, jak mravnost klesá. Jeden občan, slepý invalida, se rozváděl se svou starou a nechtěl jí platit alimenty. Tot' se ví, šlo to k soudu. Nu, my všichni, kolik nás tam bylo, jsme se ho jali přemlouvav. Soudruhu — povídáme — nebuďte hloupý. Nač potřebujete mladou ženu, když na ni nevidíte. A víte, co nám neřád odpovéděl? — Vy jste, prý, občané vidoucí, sami hloupí. A ženským nerozumíte teprv. Co pak jsou jenom k vidění?“ — „Což oni. Ale i našinec, intelektuál, se demoralisuje. Neuvěříte mi, ale víte, že děda Antonov se oženil? V sedmdesáti letech.“ — „Ano. A vzal si pětadvacetiletou. Po svatbě přijdou novomanželé domů, tu mladá paní vytáhne plentu a postaví ji mezi svou postelí a manželovou. Ten se přirozeně urazil. — Nu — povídá panička drze — to jste si mohl myslet, že nepotřebuji vás, ale váš pokoj. A odešla za plentu.“ — „Dobře mu tak, ať neblázní na stará kolena.“ — „A náš Míša se tuhle vrátil ze školy a začal vykládat, jaká že je třída intelektuálů prohnílá a života neschopná. — Usmrkanče — já mu na to — jak se opovažuješ? Kdo ti to řekl? — A kluk prašivá se nezalekl, považte. — Ve škole prý nám to říkali a já tomu věřím. Jste intelektuální degeneráti a nesmíte mi hrozit. Jste vyřazení ze skutečnosti, nic nedovedete.“ — Společnost zvedá oči vzhůru.

Děti, jimž překáží připravovat v rohu pokoje úlohy, se s nelibostí dívají po dospělých: Pitomci! Život, ulice, škola, football jsou krásné. Ti tedy nedovedou ani pořádně skočit do elektriky, nezajímají se o cowboyský film, nevědí nic o ústavě republiky a nemají smysl než pro tlachy. Hrozí se, když se ve třídě vykládá o oplození a narození člověka, a tvrdí dosud, že děti nosí čáp. Lekají se nové módy, po níž tolik touží už jejich desítileté dcery, a zastavili se u ošoupaných, nehorázně dlouhých sukni a ptačích hnízd místo klobouků, zrovna tak jako ustrnuli ve svých představách o životě. Nesmí je minout ani jedna jedovatá dětská poznámka, ti směšní rodiče. Fňukají jen proto, že ztratili dobré postavení a majetek, pláčejí pro vlastní kožich. Ať žije svaz republik, nejkrásnější země na světě!

Vzorná škola.

Velmi těžkým problémem pro moskevskou rodinu je učení dětí. Školy jsou přelidněny právě tak jako město. Aby neustálé proudění žáků z venkova se zamezilo, jsou stanoveny velmi těžké přijímací zkoušky. Sociální původ hraje při tom také značnou úlohu. MONO (moskevské oddělení národní osvěty) je lesem žádostí a tužeb. Rodičové usilují, aby jejich děti byly přijaty do té neb oné střední školy. Což, všeho lze docílit, má-li člověk protekci, má-li slovo samotného soudruha Rafaila, jenž tou dobou v MONO vládne. Může i věci

přímo záračné, ba dokonce pomoci dítěti do školy „dobré a neproletářské“ jak to formulují rodičové, do jediné z bývalých slavných škol Moskvy, zachovavších si tu slávu dosud. O takové škole, do níž pomoci různých soudruhů a soudružek, nadání či náhody se dostalo několik set vyvolených, bude teď řeč.

Má dlouhý a slavnostní titul, jaký hned každá škola nemá: „Zkušebně vzorná MONO č. X“. Byla dříve jednou z nejlepších škol Moskvy, soukromým dívčím gymnasiem. Její dobré vedení, báječná budova, opatřená vším potřebným pro vzorné studium, zjednaly jí tento název. Zůstala chloubou moskevského školství. Podle toho vypadá také sociální rozvrstvení žáků. Jsou to děti universitních profesorů, inženýrů, lékařů, bývalých velkých průmyslníků a umělců. Nejedno dítě nosí tu po rodičích slavné nebo aspoň známé jméno. Pak je tu nový živel — děti vysokých komunistických hodnostářů, kteří přes své komunistické názory nechtěli dát své děti do školy čistě proletářské, dejme tomu v nějaké dělnické čtvrti. A nakonec jsou tu uměle nasazení pionýři a pár komsomolců, kteří zůstávají v menšině a neustále válčí s buržousty. Celý život školy je prosáknut tímto nepřetržitým zápasením.

Úloha.

12- až 13leté děti sedí ve třídě a píšou úlohu z ruštiny „Jakou knihu mám nejraději a proč“. V této světlé místnosti se oběsil starý profesor, majitel gymnasia, rok po převratu. Byla noc a bylo zle. Profesor, známý teoretický a praktický pedagog, už nemohl dál. Nenechal žádný lístek, nač také, bylo to všem jasné. Visel celou noc v prázdné třídě, ráno ho sejmuli, a děti, které tu jsou od primy a ještě se naň pamatují, sdělí to mezi jinými příhodami školní kroniky nováčkům.

Nejdříve odevzdá úlohu ružový baculatý hoch s bojovně zvednutým nosem. Přemýšlí chvíli, pak cosi rychle napíše a položí kousek papíru na stolek profesorky. Je to, jak se okamžitě všichni ostatní dovědí, syn velkého tendenčně-proletářského spisovatele, jenž se zrovna proslavil románem, velmi pochváleným celým sovětským tiskem. Soused do hochu strčí. „Cos napsal?“ „Uvidíš zítra“ — odpoví vítězoslavně a odejde ze třídy, zatím co se ostatní s námahou potí nad těžkým úkolem. Druhý den se shromáždí zkoušení, aby se dověděli o výsledku. Učitelka ruštiny, šedovlasá a hodná, vejde do třídy. „Děti! Musím říci, že obzvláště pěkné jsou dvě úlohy. Jedna je psána o Gogolovi. V ní vykládá hoch, jenž ji napsal, proč má nejraději Gogolova „Revisora“ a jaké má umělecké vlastnosti. Druhá však je neméně zajímavá, tím spíše, že je velmi stručná. Napsal ji Vasja, syn našeho známého moderního autora, sám též mladistvý začínající spisovatel. Tady je. „Dočtu-li dobrou knihu, pak se mi zdá, že se loučím s přítelem — řekl Karel Marx.“ V třídě se zvedne temné, nespojčené reptání. „To je podfuk!“ — „Citátů bychom mohli uvést také vagon.“ „Nemá to především co dělat s udaným thematem.“ „To bychom rádi věděli, co je na tom krásného.“ Učitelka neodpoví nic. Položí papír na stůl a dívá se, mlčky se usmívajíc, na třídu. Pak dodá jenom: „Učení se začíná pozítí,“ a vyjde ven.

Mary Pickfordová v Moskvě.

Kvinty jsou tři: A, B a C. Jsou nejstarší třídou „prvního stupně“ školy, který se učí dopoledne. „Druhý stupeň“ od sexty nahoru dochází do školy odpoledne a vyučování trvá do osmi hodin večer. To je z nedostatku místa, a takový řád mají všechny moskevské školy. Každá třída má své záliby a své oblíbené profesory. Kvinta A, nejsilnější ze všech, má zájem o biologii, dějiny a ruštinu. Opovrhne ostatními „paralelkami“, její žáci jsou nejvyšší a nejvyvinutější také fyzicky. Pak jde třída B, postavy prostřední, vesměs matematická a chemická, a konečně C. To jsou téměř trpaslíci, ještě úplně

děti, slabé a zaostalé ve studiu, vypadající ve dvanácti, třinácti letech zakrněle jako osmileté. Jejich největším zájmem je Mary Pickfordová, hned za ní Douglas Fairbanks. „C-etky“ organizují dokonce klub jejich jména a hádají se v něm až k slzám s cynickou oposicí, tvrdící, že Mary je celých 39 let. Když slavný filmový párek přijíždí později do Moskvy a město se najednou mine rozumem, pronásledující své miláčky na záchodech, v hotelu a zkrátka všude, kdy Douglas se velmi malebně posadí na opelichané okno kdysi slavného moskevského hotelu, který se odnaučil vítat tak vzácné hosty, a posadí si Mary na klín, dovedou rozechvěné a vzrušené „C-etky“ prolézt ke svým zbožňovaným hercům a malý hoch, podobající se rozčepýřenému vrabčáku, natáhne Fairbanksovi notes k podpisu. Třída, která bere všechno moc vážně se tím dožije trpkého zklamání. Posel uraženě vypravuje, že Pickfordová byla nalíčena až hrůza „úplně neslušně“, a měla, jak se mu zdálo, umělé obočí. Podpis pietně uschovali, ačkoliv v něm ani slovu nerozumějí.

Karieristka.

Třídy jsou navzájem zle znepřátelené. Perou se zuřivě, a kluci z B, zacpavše dívky A do kouta dlouhé chodby, mlátí je soustředěně a sveřepě, nevšímajíc si nářků a slibujíc, že je zmrzačí hůř než elektrika. Škola je zrovna ve stadiu velkého přerodu. Po smrti starého profesora stala se ředitelkou školy jeho paní. Pečovala o děti vskutku svědomitě a zvykla si na ně. Teď se stává ředitelkou její vlastní neteř, jež jí dříve při správě školy pomáhala. Řekne se, že stará ředitelka potřebuje už odpočinku, udělá se slavnostní loučení s žáky, zkrátka všechna čest, ale odejít musí. Malá a hloupá kvinta C pláče a prosí, aby stará ředitelka neodcházela. Ostatní žáci chápou velmi dobře, co se stalo: „Naši Kateřinu Pavlovnu vystrnadili. A vlastní neteř k tomu. Pěkný exemplář!“ — Po slavnosti potká nová ředitelka na chodbě dívku, která udělá před ní pukrle. Nová vládkyně přistoupí, nakloní dívce hlavu a řekne: „Takhle se musí zdravít, ne jako ty teď. To je hloupé; takhle, ano?“ — Dívka se podívá představeně drze do očí: „Není to jedno, Jeleno Petrovno? Nedělejte se, prosím, komunističtější, než jste. Víme přec všichni, že podlízáte.“ — Od té doby se začíná nepřátelství mezi ředitelstvím a třídami.

Buržoasní se škrtá.

Vůbec je ten rok rokem zavádění novot. Po několika prvních hodinách dějepisu zeptá se profesorka, vstoupivší do třídy, kvinty A: „Tak co jsme to měli posledně? Scipiona Afrického? To necháme teď být. Napište si program pro první trimestr: Selská revoluční hnutí devatenáctého století v Rusku. Z dějin světového revolučního hnutí máme: Charismus v Anglii. Teď vám nadiktují themata pro písemné úlohy. Každý dostane jednu z obsahu uvedené látky a je povinen udělat během trimestru referát. Dostanete pomůcky. Úkoly připravovat nemusíte, ale koncem trimestru bude zkouška a uvidí se, co jste za tu dobu udělali.“ — Klasické dějiny se pověsí na hřeb a už se k nim žáci po celou dobu studia na gymnasiu nevrátí. Jejich vědomosti o všeobecném dějepisu jsou čerpány jen z kusých zmínek, s nimiž se setkávají při studiu dějin revolučních hnutí, politické ekonomie a politgramoty (komunistické občanské nauky). Současně s touto novotou se dovědí, že z programu starších tříd je škrtnuta angličtina, jako řeč buržoasní a zbytečná. Tentýž osud stihne po několika letech i franštinu, a jen němčina se zachrání.

V některých oborech jde učení zvláště prabídně, na příklad v chemii a fyzice, přes to, že škola má krásně zásobenou chemickou laboratoř a vzorný fyzický kabinet. Tyto obory studují vážně jen milovníci a nadšenci pro vědu, a není jich mnoho. Dívky zpravidla nevědí více, než co je H₂O a vý-

věva a jen tak, že přelezou z třídy do třídy. Vyučování matematice zůstává nezměněno ze starých dob, jenže se v nových učebnicích místo příkladu o kupci A, jenž prodal kupci B x kousků látky objevuje příklad o družstvu továrny „Rudá Růže“ a „Bolševik“, což nemění na věci podstatně nic a prodlužuje dlouho pěstěnou tradici zoufalých „obsahových“ příkladů.

dopisy

Pracující manželky státních zaměstnanců

Vážená redakce!

Skutečné debaty o výdělečném zaměstnání vdaných žen u nás dosud nebylo. Známe více méně jen tvrzení a hesla jedné strany, a to té, která hájí naprostou rovnost mužů a žen v úřadech. Jsou to obyčejně zainteresované ženy, které vytýkají nepokrokovost každému, kdo by měl v té věci jiné mínění. Jak nebezpečno je dotýkati se této otázky, toho důkazem je dopis paní Míly Grimmichové v 41. čísle Přítomnosti.

Jako státní úředník, který z úřední povinnosti musí se skoro denně již po 12 let zabývatí těmito otázkami, mám zajištěnou možnost mluvití objektivně. Aby nebylo nedorozumění, pravím již předem, že nejsem zásadně proti zaměstnávání vdaných žen v úřadech, avšak nemohu schvalovati bez výhrad dnešní stav. Otázka zaměstnané vdané ženy nesmí se posuzovati jen se stanoviska zaměstnané, tedy se stanoviska osobního, nýbrž také se stanoviska zaměstnavatelova (a účelno- sti). Je-li práce zaměstnané vdané ženy stejně hodnotná jako práce každého jiného úředníka, nuže nechť pracuje, nezpůsobuje-li tím újmy někomu jinému.

Paní Grimmichová odpustí, řeknu-li, že její dopis, který zastává ovšem stanovisko osobní, je po této stránce trochu zmatečný. Propustiti vdanou úřednici a vzítí lékařce doktorský diplom není totéž (nehledím-li ani k tomu, že v prvním případě jde o to, zbaviti někoho zaměstnání ve veřejné službě, kdežto v druhém o diskvalifikaci), poněvadž není stejná práce úřednice a lékařky, a zejména není stejně jejich právní postavení. A uváděti v této souvislosti obchodnici, pracující ve svém obchodě, anebo selku, pracující na manželově gruntě, to je už naprosto nelogické (proč neuvedla — a bylo by to s jejího stanoviska logické — také vdanou ženu, pracující ve své domácnosti a pečující o děti?). Každá vdaná žena středních vrstev pracuje. Jde jen o podmínky této práce.

K tomu, co jsem řekl výše, vedme mne tato úvaha: Vdaná žena, zaměstnaná v úřadě, je ve veřejném postavení, lékařka, modistka a pod. má t. zv. volné povolání, založené na konkurenci, žena, pracující v obchodě mužově anebo na vlastním poli, v rodině, je mužovou pomocnicí. Žena v úřadě je bez konkurence, výsledky činnosti jejího úřadu nemohou regulovati jejího platu, ona je zajištěna do smrti, koná-li své úřední povinnosti alespoň slušně. Lékařka, modistka je ohrožována konkurencí; nepracuje-li anebo nepracuje-li dobře, pocítí to ihned hmotně. Žena, pracující jako manželova pomocnice (v obchodě, v hospodářství), nespadá vůbec v naše úvahy, poněvadž není nikterak samostatně výdělečně činná.

Musí-li se pro povinnosti mateřské vzdáti dočasně práce státní zaměstnankyně, nenese žádného rizika. Stát jí zaplatí dokonce i nepřítomnost ve službě, a jiní, kterým není naprosto nic do toho, má-li rodinu či nemá, musí většinou bezplatně za ni pracovati. Má-li lékařka anebo modistka stejné rodinné povinnosti jako žena ve státní službě, trátí hmotně buď tím, že si sama musí vydržovati substituta, anebo tím, že její příjem za dobu její neschopnosti k práci přejde prostě

do rukou konkurence. Taková žena má ovšem snahu vrátiti se k práci co nejdříve, protože risiko ze svého manželství nese plně sama, kdežto žena v úřadě takového riska vůbec nemá. Naopak při nepatrně snížených příjmech dá prostě za sebe pracovati jiným. To je veliký rozdíl!

Souhlasím plně s pí Grimmichovou, že tu má jíti jen o honorování práce. Tak je tomu u lékařky a modistky, kdežto u státní úřednice honorována je při mateřství (nárok na tříměsíční téměř plně placenou nepřítomnost ve službě!) nečinnost, založená na důvodech soukromých, o kterých by vlastně úřad neměl ani věděti, kdyby měl zásadně hledati jen práci. Jestliže tedy lékařka a modistka konkurují mužům, kdykoliv jsou konkurence schopny, není tomu tak u státní zaměstnankyně, která konkuruje, i když není konkurence schopna. V tom nevidím rovnoprávnost žen, nýbrž nadprávi.

Avšak vdaná žena, pracující v úřadě, bývá velmi často neschopna práce anebo vyžaduje úlev i z důvodů jiných. Má-li svou domácnost, musí často onemocněti na př. proto, že má v bytě řemeslníka, kterého tam nemůže nechat samotného (zjištěný případ!), anebo chvátá domů, že má doma pradelnu; jindy nemůže přijíti, protože jí stůně dítě, anebo musí obstarati to či ono. Ve všech takových drobných případech muž do úřadu přijde. Konečně — a je to samozřejmé — všechny tyto věci zaměstnávají ji v úřadě mnohem více než muže. Jednou zjišťovalo jedno ministerstvo, které zaměstnává mnoho vdaných žen, kolik dní do roka je ve službě nepřítomen muž a kolik dní žena. Vdané ženy měly absenci pětkrát více než muži.

A jestliže je práce vdaných žen v úřadech za těchto okolností stejně honorována jako práce ostatních úředníků, pak tu jistě někdo doplácí, a to je zaměstnavatel a ostatní zaměstnanci, kteří pracují za ně v době nepřítomnosti.

Musíme přiznati, že se toho velmi často vdanými ženami zneužívá. Jestliže na př. učitelka přijde do školy ráno, nařídí dětem, aby byly ticho, pak zmizí, aby pomáhala muži v obchodě, a vrátí se, až když vše v obchodě zařídila (vypravoval mně to otec, který ji udal u úřadů), pak jde jistě o krajnost, avšak podobných případů je jistě více.

K tomuto názoru na službu vede mnohé vdané úřednice právě stanovisko, které zastává paní Míla Grimmichová: jde o „věno“, o získání určitého příjmu, tedy o osobní zisk a nikoliv o snahu uplatniti se pečlivou službou. Tehdy hledí se na službu jen s tohoto stanoviska a odbývá se jak jen možno.

Podotýkám výslovně, že jsem se ve své úřední činnosti setkal s mnohými vdanými úřednicemi, které pracovaly velmi svědomitě a které si dovedly vyřešiti otázku úřednice a hospodyně tak, že zaměstnavatel nemohl proti tomu ničeho namítati. Myslím, že je v soukromých podnicích takových žen více než ve službě veřejné, a to proto, že soukromý zaměstnavatel má neomezenou možnost zbaviti se síly nevyhovující, kteréžto možnosti na př. stát — zejména u definitivních sil — v té míře nemá. A odtud plyne mé stanovisko, že otázka vdaných úřednic nedá se vůbec řešiti lineárně, nýbrž že musí býti řešena pro každý případ zvláště.

Avšak na otázku vdaných úřednic třeba hleděti také ještě se stanoviska dnešní těžké doby. Je mnoho nezaměstnaných úředníků, kteří založili v dřívějším zaměstnání rodiny, anebo takových, kteří ji dosud vůbec nemohli založiti, protože se jim místa nedostalo. Ani tehdy, posuzujeme-li otázku jen s tohoto hlediska, nelze srovnávati vdanou úřednici s vdanou ženou ve volném povolání. Otevře-li si mladý lékař ordinaci, položí svým konkurentům vlastně otázku kdo s koho? Kvalita a píle zvíťazí. A může to býti právě ta vdaná lékařka, která uhájí dobře svou existenci. Avšak vdané úřednici nemůže nikdo nikdy dáti tuto otázku. Ona totiž zaujímá jedno pevné úřednické místo, kterého může býti za dnešních předpisů zbavena jen za stejných podmínek jako její kolega muž. A těch daných podmí-

nek je velmi málo. Dnešní krize inteligence je ze značné míry zaviněna tím, že jsou ve veřejných úřadech zaměstnávány vdané ženy. Nevím, je-li správné, aby se na jedné straně společnou výdělečnou prací obou manželů hromadily zisky, které převyšují slušnou životní míru, zatím co na druhé straně volá bída o pomoc. Nezapomenu na rozpaky, do nichž mne přivedla stížnost jednoho nezaměstnaného inteligenta, že se marně ucházel o místo v úřadě, kamž právě v tu dobu přijela autem úřednice tohoto úřadu, žena advokátova. Ti všichni mladí lidé, kteří by mohli dostati místa obsazená vdanými úřednicemi, které by lehce a velmi dobře uživil ze svých příjmů manžel, mohli by založiti rodiny, mohli by býti spokojenými, dobrými státními občany a úředníky, vděčnými za tu skývu chleba, které se jim nyní nedostává. A zde — myslím — jde již o zájem státu, a to nejen jako zaměstnavatele. Poměry budou horší a horší.

Podle mého je volání po tom, aby dobře situované státní úřednice opustily službu, alespoň po dobu, po kterou budeme míti krizi inteligence, mnohem spravedlivější a účelnější než snižování platů úředníkům.

A. B.

Vážený pane inženýre Kremere,

aby bylo naprosto jasno předem podotýkám, že nejsem státním zaměstnancem, aniž mám manželku ve státních službách. V ordinaci se stýkám s mnoha státními zaměstnanci, jejichž poměry znám také ze styku společenského i soukromého. Požadavek propuštění vdaných žen ze státní služby, jichž manželé jsou rovněž státními úředníky, by byl spravedlivý tehdy, kdyby všechny platy státních úředníků byly takové, že by stačily k užití rodiny. Jistě nebudete chtít tvrdit, že 1200—1800 Kč měsíčně stačí 4—5členné rodině k průměrnému životu. Procovství, o němž mluvíte, jsem u státních zaměstnanců, kromě těch, kteří jsou současně politiky, nikdy nepozoroval. Pozoroval jsem u některých hrubé jednání se stranami, ale to je kapitola jiná. Souhlasím s Vámi, že je nemravné hromadění příjmů, ale doplňuji, u jedné osoby. Shledají-li politikové, že je nemravné, má-li muž ze státní služby příjem 1600 a žena 1200 měsíčně, očekával bych, kdybych ještě věřil v logičnost a svědomí u nás, že napřed shledají nemravným, bere-li táž osoba plat ministerský, poslanecký a služební. Vaší obavy, kterou svůj dopis končíte, že věc dopadne tak, že se vlk nažere a koza zůstane celá, nesdílím, poněvadž vlci se dosud nenažrali, ale koza je již téměř sežrána.

V dokonalé úctě

MUDr. Vladimír Vondráček.

Vážená redakce!

V říjnovém čísle „Prítomnosti“ v dopise: „Pracující manželky“ přimlouvá se pí Míla Grimmichová za ženy ve státních službách. Na něco však pisatelka zapomíná. Pokud bylo práce pro všechny dosti, nikdo nevyčítal, jestli si přivydělávala i manželka, která byla plně zabezpečena. Jestli se však dnes situace změnila a zhoršila do té míry tak, že na jedné straně nemohou najíti zaměstnání otcové rodin, synové, živiitelé starých rodičů, kteří věnovali všechno, co měli, na studii svých synů, nelze se diviti, že tito kruté postižení volají důtklivě po spravedlnosti, aby nebyli ze služeb státu vyřazováni proto, že tato místa jsou obsazena manželkami mužů, kteří jsou také výdělečně činní.

Nelze se tomu diviti. O každé uprázdněné místo svádí se hotové boje. Přicházejí celé záplavy žádostí doložených vysvědčeními všech možných škol, a není žádným zvláštním zjevem, když o velmi podřadná místa, na která stačí tři měšťanky, ucházejí se absolventi gymnasia a dokonce i inženýři a

právníci. Člověk, který ovládá několik jazyků, absolvent obchodní akademie, slibuje peněžitou odměnu těm, kteří mu dopomohou k místu. Ing. s 10letou praxí prosí o místo dozorce na stavbách. A celé řady podobných případů mohli bychom uvést. Kolik sebevražd je dnes z toho důvodu, že lidé nemožnou uplatnit svoje schopnosti a dostat zaměstnání, dovidáme se denně z novin.

A může se upřímně říci, že je spravedlivé, když na příklad peněžní ústav zaměstnává manželku státního úředníka — právníka — který vydělává tolik, že by oba z toho mohli být slušně živi? Kolik výborně kvalifikovaných, hladových uchazečů bylo by vděčno za toto místo! Je důvod, aby vyučovala manželka bohatého advokáta, zatím co učitelé marně obcházejí inspektory o místo a jsou nakonec rádi, když se uchytí někde na Podkarpatské Rusi? Podle pí Grimmichové je snad správné, aby provdané zaměstnané manželky, jejichž muži plně vydělávají, zůstaly ušetřeny všech důsledků krize, která otrásá a drtí tisíce existencí, aby tyto rodiny s dvojnásobným příjmem zůstaly ve svých zvýšených požadavcích nedotknutelné, co zatím těm druhým nezaměstnaným neporadí, co mají počítí?

Prosím Vás, nepřilouvejte se za ty, kteří toho opravdu nepotřebují! Je jisto, že z vlastní vůle neodejdou nikdy ze služeb státu manželky zaměstnaných mužů, aby zvítězilo v nich to velké lidské nechat i druhé žít, aby uvolnily místa těm, kteří toho potřebují a žijí v nouzi. Nestane se tak, protože do jejich pohodlně již zařízeného života nepadl ani stín toho, co pod jejich okny zuří.

Ale všechnen vážný tisk vykonal by velkou věc, kdyby působil k tomu, aby napravila se tato sociální křivda.

V úctě

Mirka Chvojová.

Vážený pane redaktore!

Názory lidí nejsou buď 100% dobré nebo 100% špatné. Totéž platí o názorech na dvojnásobný plat u státních zaměstnanců. Při objektivním posuzování není možno jedním kategoricky zatracovat dvojnásobný plat a druhým se za něj nesmlouvavě stavět, neboť jsou takoví zaměstnanci, kteří druhého platu nepotřebují, a jsou zase takoví, kteří by se bez něho neobešli. Jistě má každý tolik rozlišovacího smyslu, aby přiznal, že docela jinak věc ta podle práva měla by se řešit u takového ministerského rady ve vyšší platové stupnici než u mladého venkovského učitele nebo poštovního úředníka a pod. Má-li takový vyšší úředník Kč 5000.—, může svou tříčlennou rodinu uživit slušně, ale nemůže mladý učitel uživit svou, třeba dvoučlennou rodinu. Vezme-li si tudíž takový učitel učitelku, nečiní tak ze zvláštní spekulace, ale proto, aby mu byl umožněn život s družkou. Bere-li si však takový úředník s třemi nebo čtyřmi tisíci příjmu za ženu vyšší úřednici, činí tak, ne aby se snáze probíjel životem, ale aby měl blahobytnější život. Spravedlivé by bylo: do určité hranice příjmu dvojnásobný plat připustit a od určité meze nikoliv. Snad by leckterý velký pán nebyl s tím spokojen, ale demokracie žádá, aby každý mohl býti živ. Zadržela by se do pracovního procesu řada nezaměstnané inteligence.

Tak jsme si to my mladí maturanti (a absolvovali vysokoškolské) nepředstavovali, když nás ve škole učili o demokracii a o jejím zřízení, o rovnosti lidí, a pohoršuje nás, jestliže si pí Grimmichová nařiká, že jim nepřejeme těch pár tisícovek za měsíc, když přece paní fabrikantová, paní velkostatkářová a jiné si přijdou na desetitisíce.

Vážená paní, my nemáme tisícovek gáže, ba ani stovek, a dokonce ani práce a chceme pracovat, neboť chceme jíst a živi být. Pí Grimmichová, je to morálka odvolávat se na to, že druzí mají ještě víc? Proč si nevšimnete, že někteří mají také

míň a mnozí že nemají nic? Poukazovat, že jinde se děje neoprávněnost, neoprávněnost, neoprávněnost!

Vždyť my víme, že soukromokapitalistická společnost není ideál, ale že nerovnoměrné rozdělení majetku, důchodů a příjmů vůbec je pramenem všelikých hospodářských a sociálních kalamit, krísí a třídních rozporů.

Chtějíc obhájit blahobytnější život před veřejností, poukazujete do soukromí, ale ukazujete pouze tam, kam se Vám to hodí. Já neznám ze soukromníků pouze statkáře, obchodníky a bankéře, zámožné advokáty, lékaře, modistky atd., ale též chudé řemeslníky, chalupníky a pasekáře. V horalských rodinách Beskyd není pouze dvojnásobná zaměstnanost, ale celorodinná, kde všichni pracují, aby obhájili svůj bledý život. Takové případy neuvádíte, neboť kdybyste ty postavila v kontrast s těmi, které hájíte, jistě byste nezbudila soucit.

Tak jako Vy máte na zřeteli při srovnávání pouze ty bohaté soukromníky, jichž přepych provokuje, tak také my myslíme, pokud se týče vyloučení dvojnásobného platu, pouze ty s vyššími příjmy.

Doufám, pane redaktore, že otisknete poznámky svého dlouholetého čtenáře a poručím se Vám s veškerou úctou

A. K. Emanov.

Vážený pane redaktore!

Dovolte, prosím, abych směl v Přítomnosti také něco podotknout k otázce „dvojnásobného příjmu“. Zajímá mne hlavně dopis p. kolegy Františka Janků v č. 43., jímž hájí stav, jaký dnes je. Hájí ty, jímž stát jako zaměstnavatel měří měrou vrchovatou a nezamyslí se ani trošku nad hroznými poměry těch, kteří následkem toho jsou na pokraji zoufalství. Dovolují si připomenouti panu kolegovi jen provolání k přesloužilým učitelům, jež uveřejnilo předsednictvo Ústředního spolku jednot učitelů na Moravě v 1. čísle Věstníku, a jež je proto nejlepším důkazem, jaké jsou poměry těch, kteří také vystudovali, kteří také své věno studiem vyčerpali a kteří marně čekají na místo.

V provolání se praví: „Kolegyně a kolegové, mnozí z nezalosti zoufalých poměrů mladého učitelstva zůstáváte přes 60. let věku na svých místech. Uvažte tedy dobře, že mnozí z výpomocných, kteří již 1—3 roky učili, zůstali letos bez míst... a z těch, kteří udělali zkoušku dospělosti v roce 1932, není umístěno ani 1%. Kolegové mají povolen odklad vojenské služby do zkoušky způsobilosti, ale 1. října nemají míst a musí na vojnu. Do sekretariátu nám chodí mladí lidé, kteří mají šaty na splátky a nemohou jich dodržovat, protože jsou bez místa, nemají kde a u koho bydlet, a nemají co jíst. Vykládají nám své bledé poměry se slzami v očích a nemůžeme jim pomoci. Okresní školní inspektoři nám píší, že v jejich kancelářích dochází k tragickým scénám, hladoví mladí lidé bez místa se jim tam chtějí střílet a skákat z oken. Žádáme Vás v zájmu lidství, abyste čestně odešli a udělali místo. Organisované prosíme, aby toto provolání dali čísti všem těm, kteří nedostávají Věstníku.“

Čtete dobře všichni, kteří čísti umíte, a otřesete se hrůzou. Myslím jenom, že toto provolání nemělo být adresováno jen přesloužilcům, ale hlavně těm, kteří mají dvojnásobný příjem. Mělo být uveřejněno všim našim tiskem, aby se veřejnost informovala o tom, mají-li pravdu ti, kteří hájí dvojnásobný příjem, či ti, kteří jej považují za nešvar a za hroznou sociální křivdu na veškerém studovaném dorostu. A snad by si byla rozmyslila i paní Míla Grimmichová napsat takový dopis do Přítomnosti, jaký napsala. Ovšem chápu ty, kteří pro pohodlí nechtějí být ze svého klidu, jenž spočívá na onom dvojnásobném příjmu, vyrušo-

vání, dokonce ne pláčem a zoufalstvím svých mladých spoluobčanů. Ale divím se tomu, že dosud stát nepromluvil, ač toho bylo již dávno třeba. Divím se, že mlčí k tomu naše politické strany a, žel, i strany socialistické. Zakrývají si oči, stydí se, ale mlčí. Tu a tam se ozve nějaké povídání o rovnoprávnosti. Ale, prosím, podívejte se jen na tu rovnoprávnost zblízka. Na příklad u zemských zaměstnanců, kteří mají daleko menší příjem než státní, není dvojího příjmu, nesmí ho býti. A to že je rovnoprávnost? Jakmile mým spoluobčanům následkem takové rovnoprávnosti slzy zoufalství plní oči; jakmile následkem velikých příjmů jedněch rodin nemůže najíti skrovné sousto mnoho a mnoho mladých, nadějných lidí, pak přestává každé mluvení o rovnoprávnosti a nastupuje otázka, zdali je to sociálně spravedlivé. Myslím, že otázku dvojího zaměstnání by měl náš stát začít řešit okamžitě. Čím dříve, tím lépe. Řádného řezu je třeba, řezu, kterým by bylo pomoheno lidem opravdu trpícím, řezu, který by byl důležitým zákrokem proti moři slz, jež pramení z bídy, z bídy těch, kteří vinou bázlivé politiky našich stran marně natahují ruku po krající chleba, zatím co jiným dostává se celých pecnů. Nechápu-li situaci tuto naše politické strany a myslí-li, že je vše v pořádku, dejte jim přeciist provolání k učitelským přesloužilcům. A to jsou jen učitelé. Pane kolego Františku Janků, nezdá se Vám, že to provolání vyvěrá též z té, jak Vy říkáte, zatracené logiky? Poměry jsou těžké, tak těžké, že bez řádného řezu nenastane náprava. Ale ten řez přijde, paní Mílo Grimmichová, musí přijít, mám-li věřiti ve spravedlnost.

S projevem dokonalé úcty

Albin Šušlík, učitel.

Konverse státních dluhů

Vážený pane redaktore,

v č. 42 Přítomnosti p. dr. A. Sommer-Batěk vykládá nezbytnost konverse státních dluhů. Není zajisté nikoho, kdo by chtěl popírat prospěšnost konverse, zejména za nynějšího stavu státní pokladny, jež by dobře provedenou a dosti pronikavou konversí získala vydatné částky, které by pomohly snížit státní výdaje. Ale je to tak jednoduché provést konversi čili, jak p. S-B. říká, konvertovat? Každý, kdo je jen trochu obeznámen s poměry na peněžním a kapitálovém trhu, musí říci, že dosud nepřišla vhodná chvíle k tomu, aby stát mohl pomýšlet na konverse. Z učebnic finanční vědy lze se dovědět, že konverse potřebuje jisté podmínky, má-li se zdařit, nemá-li skončit tak, že výsledek je na konec horší, než byl stav před konversí. Takové případy se v dějinách konversí už staly. Ani v Anglii, která je klasickou zemí zdařilých konversí, neměly všechny sto-percentní úspěch (ani ta letošní), Francie měla jen málo úspěšných konversí, v Německu a Rakousku bylo několik zcela nepodařených a v Uhrách stal se případ konverse, který je klasický odstrašující. Nevydařené konverse daly se vždy, když nebylo dbáno základních podmínek pro konversi. Z nich na předním místě sluší uvést plynulý peněžní trh, tedy trh, který disponuje hotovostmi, trh, na němž je silnější nabídka, trh, vyznačovaný klesajícími či lépe nízkými sazbami úrokových výmí. Je tomu tak u nás? Je pravda, že poměry na peněžním trhu se trochu zlepšily, ale není ještě odstraněna jedna velká překážka na cestě k opravdové plynulosti peněžního trhu, nemáme dosud vyrovnaných státních financí. Stále se píše o pokladničním schodku státu, jenž musí být měsíc co měsíc uhrazován krátkodobými operacemi. Tím vzniká tlak

na peněžní trh, hotovosti, jež by tento trh jinak měl, jsou odssávány nebo musí být rezervovány pro potřeby veřejné ruky. Z toho důvodu také úrokové sazby udržují se u nás poměrně vysoko a není naděje na jich snížení, dokud nebude obnovena rovnováha ve státních financích. To jsou věci sice známé, ale zdá se, že je nutno znovu a znovu o nich psát, má-li se zabránit falešným představám o tom, co je možné a co nikoli. Až bude mít ministr financí kasovní přebytky a až bude mít jistotu, že lze opatřit půjčku za nízký úrok, pak bude možná konverse. Bez nízkých sazeb na peněžním trhu nemá konverse smyslu, protože by se nedocílilo podstatného snížení úroků pro konvertovanou půjčku a výlohy s konversí spojené by pohltily celou úsporu. Peněžní trh není, budiž to řečeno, výmyslem kapitalistů, ale je také jen výrazem poptávky a nabídky. A nabídka peněz je zatím velmi malá, proud úspor se velmi ztenčil. Není tu podmínek pro klesání sazeb a tím ani pro konversní plány. Neříkám tím, že se máme proto vzdát myšlenky na konversi, ale právě proto, že bychom potřebovali snížit břemeno nákladů na státní dluh, musíme vykonat ještě některé nezbytnosti, jež ve svých důsledcích ulehčí peněžnímu trhu a povedou k poklesu sazeb. Je velmi lehké kázat morálku, hůř je vyrovnat se s peněžními problémy. Konvertovat se snadno časuje, ale provést zdárně konversi, to je kus opravdového umění.

V Praze, 23. října 1932.

S projevem úcty Ant. Houdek.

Rozpočet M. N. O.

„Pane redaktore,

k dopisu pana Jelínka, předn. pol. odděl. presidia MNO, uveřejněnému v poslední „Přítomnosti“ pod nadpisem „Rozpočet M. N. O.“ poznamenávám, že sice je ve stát. rozpočtu na rok 1932

pod titulem MNO pouze částka Kč 1.309 mil. avšak kromě toho je v rozpočtu min. financí na

fond pro věcné potřeby MNO Kč 315 mil.
a na odpocívné a zaopatřovací platy vojenské Kč 210 mil.
tedy celkem je v rozpočtu na národní obranu Kč 1.834 mil.

Prosím, abyste v zájmu pravdy laskavě seznámil s touto skutečností čtenáře svého listu.“

S úctou Miroslav Zmítko.

nové knihy

H. Mann: Velká věc. Satyrický román. H. Mann jest veliký mistr německého románu, jehož světovou slávu založila díla „Poddaný“, v němž ještě před válkou strhl masku z prušácké domyšlivosti a nadutosti a prorokoval správně zdrcující porážku Německa ve světové válce, dále veliké dílo „Profesor Neřád“, v němž podrobil zdrcující kritice vychovatele — školometry. Stejně jako doba předválečná našla v H. Mannovi soudce znemravnělá společnost poválečná, jejímž heslem místo práce stal se podvod a která místo odborných znalostí od svých státníků a vedoucích činitelů politických i hospodářských nežadá nic jiného nežli drzé čelo. Stát, který je řízen takovými mravními zásadami, nemůže jíti jinam nežli k rozvratu. Tak zní varovné slovo, které se ozývá z každé stránky jeho románu „Velká věc“. Nakladatelství L. Mazáč, Praha II., Na Výtóni 6 zahajuje románem Velká věc svou novou knihovnu. — Cena dvou svazků brožovaných Kč 48.—, vázaných Kč 68.—.

K zařízením vzorné kanceláře a pracovny



je nezbytným: praktický ocelový nábytek „VÄGNERSTYL“, osvědčený dubový nábytek „JERRY“, psací, rozmnožovací a počítačací stroje, jakož i veškeré ostatní kancelářské potřeby od firmy

K. Vagner. Brno-Česka 16.

nové knihy

Al. Brückner o Čapku-Chodovi

K pátému výročí smrti.

Mezi naprosto nezávislé zahraniční hlasy patří články polského profesora berlínské university Al. Brücknera o moderním českém románu. Tento již skoro 80letý učenec světového jména, ohromné plodnosti (bibliografie jeho prací od r. 1877 do r. 1927 obsahuje 1192 čísel) a širokého rozhledu, není ve spojení s úředními kruhy, nemá osobního zájmu na lichocení našemu národu a nepatří také mezi sentimentální hlasatele slovanského sblížení, u nichž vyšší zájem nebo národní sympatie otupuje ostrí kritických projevů. Právě naopak. Ostrá, často až šířavá kritická činnost Brücknerova byla zpravidla namířena proti těm vědeckým bludům, domněnkám nebo i pravdám, které s touto citovou stránkou slovanského myšlení byly nějak ve spojení.

Ještě r. 1929 ve svém *Zarysiedziejó w literatur słowiańskich*, knížce, až na oddíl ruský a polský, celkem slabé a Brücknerova jména nedůstojné, vytýká moderní české literatuře naprostý nedostatek románu a strašnou neohebnost jazyka, která byla překonána teprve v druhé polovině minulého století, mluví o tom, že myšlenková úroveň této literatury byla většinou velmi nízká, proniknutá vesnickou a maloměstskou malicherností a jen v lyrice, která jest nejvýmluvnějším svědectvím ducha i slova českého, pouštěla uzdu fantasii a reflexi. V tomto

díle, které československou kritikou nemohlo býti přijato jinak, než odmítavě (Jul. Heidenreich v pražské Slavii), není ještě ani jménem uveden K. M. Čapek-Chod.

Podobný úsudek opakoval Brückner v polemické stati „Geschichte der slavischen Literaturen“, uveřejněné v lednu r. 1932 v pražské *Slawische Rundschau*, přidal však překvapující dodatek: *Erst im 20. Jh. fesselten wirklich z. B. die Romane von Čapek-Chod, trotz ihrer Prager Enge; sie imponierten durch die Weite ihres Gesichtsfeldes, durch die Fülle von Anregungen und interessanten Episoden, durch ihr Menschliches und Allzumenschliches; sie waren eine Offenbarung.*

Že tato poslední věta nebyla přehnána, že dílo Čapka-Choda bylo skutečně „zjevením“, alespoň pro Al. Brücknera, o tom svědčí jeho článek, uveřejněný ve dvou květnových číslech varšavského *Tygodnika illustrowanego p. t. Powieść czeska*, a cele věnovaný tvorbě Čapkově. Dílo našeho romanopisce je tu líčeno slovy, plnými takového nadšení a obdivu, že na ně nejsme zvyklí ani v těch objednaných chvalozpěvech různých kandidátů na nositele československých vyznamenání a řádů.

Rozebíraje hlavní romány Čapkovy, z nichž nejvýše staví „Vondrejce“, podivuje se ohromné rozmanitosti jeho literárního zájmu, vtělujícího v román poznatky z nejrůznějších oborů lidského myšlení, čímž připomíná *Zolou*, ale bez jeho pedantičnosti; Čapkovy lidské typy by bylo možno pro jejich život a plastičnost nazvat „homérickými“, kdyby tomu nevalil rozdíl mezi lidmi předválečné Prahy a starověkého Iliu; bohatstvím fantasie vyrovná se Čapek *Sienkiewiczovi*.

Nejvýše v Čapkově tvorbě staví Brückner scénu smrti *Vondrejcovy*, o níž se vyjadřuje až hyperbolicky: „V kapitole o umírajícím básníku vznesl se autor až na vrchol básnické vise; výše již lidské umění nedosáhlo; v celé světové literatuře není druhého podobného obrazu pozvolného roztávání v nicotu, jak vlny věčnosti pohlcují postupně myšlenky a city umírajícího. Čapek nakreslil ještě jiné obrazy smrti, ale způsobem tak hlubokým, úplným, otřásajícím a pravdivým i pronikavým ani *Tolstoj*, ani kdo jiný agonii nevyličil; ... jest to zázrak autorské divinace, tu autor sám sebe předstihl, nikdy již nic podobného nestvořil.“

Satisfakce se dostává i tomu „neohebnému“ českému jazyku, který v dílech Čapkových se Brücknerovi jeví bohatší než literární jazyk polský, vyšlý ze společnosti a ze salonů, protože čerpá z živých dialektů a nářečí venkovského i městského lidu.

Opět nazývá Brückner dílo Čapkovy „zjevením“ morálního i materiálního života českého. Při jeho čtení se mu zdá, že mu padají šupiny s očí, s každé stránky slyší hlas: „vstup — a tu jsou bohové“. Jak vidíme, setkáváme se tu s vzácným případem, že umělecká hodnota díla našeho spisovatele si účtu vynikajícího cizího učence v pravém slova smyslu přímo vynutila. Je jistě velkou osobní zásluhou Brücknerovou, že toto své nové poznání dovedl v tak vrocích slovech vyjádřiti přes to, že tím vyvracel svá vlastní tvrzení minulá. Jeho články možno pokládati za jeden z největších úspěchů naší literatury za hranicemi. *Karel Krejčí v Demokratickém středu.*



Vyžádejte si zdarma ukázkové číslo *Evry* v adm Václavské nám. 42.

ŽIVNOSTENSKÁ BANKA

V PRAZE

NA PŘÍKOPĚ 30

Založena 1868

Akiový kapitál Kč 240,000.000.—

Reservní fondy Kč 346,150.000.—

23 filiálek - 1 platebna - 3 expositury

Provádí
veškeré obchody
bankovní
doma i v cizině

Ovzduší slavných ruských románů,
analysujících zrod zločinu, vyvolává
Karel Poláček
mohutnou psychologickou stavbou
děje v novém svém románu

H L A V N Í PŘELÍČENÍ

Fotomontážní obálka Fr. Muziky. 332 stran.
Brožované Kč 32.—, vázané Kč 44.—.

U KNIHKUPCŮ

FR. BORO VÝ

nakladatelství, Praha II, Národní třída 18

V druhém sešitě Peroutkova díla Budování státu dočtete se o tom

Jak

Sešit ten koupíte
u každého knih-
kupce za Kč 3.60

byl organisován 14. říjen
byla tato akce odsouzena Národním výborem ústy básníka Machara
Šmeral hledal cestu z oportunistu
císař Karel nabízel federaci Rakouska
pochodil s touto nabídkou
vznikla první československá vláda a Washingtonská deklarace

Fr. Borový, nakladatelství, Praha II., Národní 18